

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských štúdií

Diplomová práca

Bc. Adriana Martišková

Katalanizmy v španielčine

Catalanisms in Spanish language

Praha 2022/2023

Vedúci práce: prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D

Pod'akovanie:

Rada by som sa touto cestou poďakovala vedúcemu svojej diplomovej práce, pánovi prof. PhDr. Petrovi Čermákovi, PhD. Ďakujem za cenné rady a prínosné konzultácie, profesionálne vedenie a predovšetkým, za veľkú trpezlivosť. Ďalej by som chcela venovať poďakovanie aj pánovi Lic. Andreu Bauçà i Sastre, M.A., Ph.D., za ochotu pomôcť v rôznych fázach prípravy tejto práce.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité zdroje a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia, či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 11. mája 2023

Adriana Martišková

Kľúčové slová

španielčina, katalánčina, jazyky v kontakte, bilingvizmus, interferencia

Key words

Spanish, Catalan, languages in contact, bilingualism, interference

Abstrakt

Táto diplomová práca sa zaoberá jazykovým kontaktom medzi španielskym a katalánskym jazykom. Konkrétnejšie sa venuje ich vzájomnému ovplyvňovaniu so zameraním na vplyv katalánčiny a jej sociolingvistického prostredia na španielsky jazyk. Na začiatku sú definované základné lingvistické pojmy a historický a štruktúrny prierez španielskeho a katalánskeho jazyka. Pred samotným jadrom práce klasifikujeme 3 jazykové úrovne, na ktorých sa tieto dva jazyky navzájom ovplyvňujú, formy jazykového kontaktu a mechanizmy jazykovej interferencie. Jadrom práce sú dve prípadové štúdie v podobe analýzy ako katalanizmov archaického pôvodu, tak súčasných interferencií v publicistickom štýle. Naším korpusom je periodikum La Vanguardia, v ktorom analýza prebieha. Zaujíma nás predovšetkým, či, v prípade písomného prejavu, k jazykovej interferencii dochádza a zároveň charakteristika jednotlivých výrazov a ich konkrétne použitie v kontexte korpusu.

Abstract

This thesis deals with language contact between the Spanish and Catalan languages. More specifically, it follows up their mutual influence, focusing on the influence of Catalan and its sociolinguistic environment on the Spanish language. In the beginning, the basic linguistic terms and the historical and structural summary of the Spanish and Catalan languages are defined. Before the very core of the work, we classify 3 language levels at which these two languages interact, forms of language contact and mechanisms of language interference. The main part of the work are two case studies in the form of an analysis of both Catalanisms of historic origin and contemporary interferences in journalistic style. Our corpus is the periodical *La Vanguardia*, in which the analysis is done. We are primarily interested in whether, in the case of written expression, language interference occurs and at the same time in the characteristics of individual expressions and their specific use in the context of the corpus.

Obsah

Zoznam použitých skratiek	9
1. Úvod.....	10
1.1 Definície základných pojmov práce.....	12
1.1.1 Jazyky v kontakte.....	12
1.1.2 Bilingvizmus	15
1.1.3 Diglosia.....	17
1.1.4 Interferencia	18
1.1.5 Jazyková kompetencia vs. komunikatívna kompetencia	19
2. Španielčina a katalánčina: charakteristika, história, štruktúrne rozdiely. Stručný popis dejín a súčasnosti ich koexistencie.....	21
2.1 Španielske kráľovstvo	21
2.2 Charakteristika a štruktúrne rozdiely španielskeho a katalánskeho jazyka..	22
2.3 Lingvistická osobnosť katalánskeho jazyka.....	24
2.4 Historický prierez vzájomného ovplyvňovania španielskeho a katalánskeho jazyka	24
2.4.1 Počiatky formovania katalánčiny.....	25
2.4.2 Tri teórie vysvetľujúce pôvod katalánčiny	25
2.4.3 Vývoj jazykového kontaktu	26
2.4.4 Dekréty Nueva Planta	27
2.4.5 Vláda Francisca Franca.....	28
2.4.5 Návrat katalánčiny	28
2.4.6 Fabra a jeho norma katalánskeho jazyka	29
2.4.7 Štandardizácia katalánskeho jazyka.....	31
2.4.8 Kooficiálny jazyk a školstvo.....	32
2.4.8 Katalánčina v 21. storočí	32
.....	33
.....	33

.....	33
2.5 Pôvod a genealogická klasifikácia španielskeho a katalánskeho jazyka	34
2.6 Typologická klasifikácia španielčiny a katalánčiny	34
3. Všeobecná charakteristika vzájomného ovplyvňovania španielčiny a katalánčiny	36
3.1 Neštrukturálne faktory	36
3.1.1 Jazykové postoje	36
3.1.2 Vplyv prisťahovalcov a jazykové návyky.....	37
3.1.3 Catañol vs. catanyol	38
3.2 Štrukturálne faktory	39
3.2.1 Príbuznosť katalánčiny so španielčinou	39
3.2.2 Úrovne analýzy a formy jazykového kontaktu v španielčine katalánsky hovoriacich komunit	40
3.2.3 Mechanizmy jazykovej interferencie.....	42
3.2.4 Charakteristika katalanizmov na rôznych jazykových úrovniach	47
4. Prípadové štúdie.....	50
4.1 Metodológia	50
4.2 Prípadová štúdia č.1	52
4.2.1 Výsledky hľadania súčasných interferencií	53
4.3 prípadová štúdia č.2	60
4.3.1 Výsledky hľadania výrazov tradične považovaných za katalanizmus..	62
5. Záver	102
Resumé.....	104
Resumen.....	105
6. Bibliografia	106
6.1 Knižné zdroje	106
6.2 Články	108
6.3 Internetové zdroje.....	109

6.4 Slovníky	110
6.5 Obrázky	111

Zoznam použitých skratiek

DRAE	Slovník Španielskej kráľovskej akadémie
DECEL	Španielsky etymologický slovník
DLCat	Veľký slovník katalánskeho jazyka

1. Úvod

Španielčina katalánskych oblastí (súhrnne tak nazveme Katalánsko, Baleárske ostrovy, Andorru a Valenciu) je špecifická svojim neustálym kontaktom s katalánčinou. Tento kontakt sa vplyvom rôznych faktorov mení a vyvíja, a tak vznikajú stále nové situácie, ktoré je možné skúmať.

Jednou z úloh predkladanej záverečnej práce je predstaviť čitateľovi všeobecný sociolingvistický rámec dvoch jazykov, španielčiny a katalánčiny, pričom pozornosť venuje ich vzájomnému ovplyvňovaniu so zameraním na vplyv katalánčiny a katalánskeho sociolingvistického prostredia na španielsky jazyk.

Mimo hlavného cieľa je potrebné si definovať aj vedľajšie ciele, ktoré slúžia ako potrebné čiastkové kroky na úspešné dosiahnutie hlavného cieľa. V rámci vedľajších cieľov bude našim zámerom vymedziť si základné lingvistické pojmy, akými sú: bilingvizmus, jazyky v kontakte, diglosia, interferencia, ktoré sú potrebné k následnému pochopeniu pri postupe záverečnej práce.

V prvej kapitole je predstavený ich špecifický teoretický rámec, v ktorom sú vysvetlené jazykové javy spojené so situáciou jazykového kontaktu, ktoré môžeme priradiť k tejto štúdii.

Druhým dôležitým krokom bude definovať historický a štruktúrny prierez španielskeho a katalánskeho jazyka. Aby sme sa mohli venovať konkrétnym témam a problémom tejto záverečnej práce, je dôležité si predstaviť niekoľko historických udalostí, ktoré ovplyvnili a ovplyvňujú vzťahy týchto dvoch jazykov. Tieto témy budú predstavené v druhej kapitole.

Okolie a situácie, ktoré nás obklopujú na nás vplývajú a to do značnej miery. Rovnako tak to funguje aj v prípade jazykov. Ak koexistujú na rovnakom území, navzájom sa prelínajú a ovplyvňujú a to zväčša na 3 jazykových úrovniach: fonetickej, morfosyntaktickej a lexikálnej. Rôzne spôsoby takýchto vplyvov a ich dôsledky si predstavíme v tretej kapitole.

Jednou z najdôležitejších úloh tejto záverečnej práce bude analyzovať slová nazývané aj ako katalanizmy v španielskom jazyku, to znamená také výrazy, ktoré majú značnú podobu aspoň na jednej z vyššie spomínaných jazykových úrovní s

katalánskym jazykovým systémom. Túto analýzu budeme aplikovať na vzorku z lingvistického korpusu periodika La Vanguardia a skúmanie bude obmedzené na vyhľadávanie katalanizmov v podobe podstatných mien na lexikálnej jazykovej úrovni. Naša analýza bude mať podobu dvoch prípadových štúdií. Prvá štúdia bude popisovať a charakterizovať súčasné interferencie katalanizmov do španielskeho jazyka. V druhej prípadovej štúdií si rozoberieme výrazy, považované za katalanizmy na základe ich historického vývoja.

Naším hlavným cieľom je poskytnúť čitateľovi základný obraz o tom, ktoré výrazy možno považovať za katalanizmy. Ďalším cieľom je overiť, či tieto slová prenikajú do novinárskeho jazyka a možno ich tak pozorovať aj v písomnom prejave.

1.1 Definície základných pojmov práce

Na začiatok je potrebné si definovať základné pojmy, ktoré poslúžia ako základ pre správne pochopenie vzájomných vzťahov medzi kastilčinou a katalánčinou. Keďže sa táto práca venuje sociolingvistickej téme, je potrebné definovať si prostredie, v ktorom budú skúmané konkrétne lingvistické prvky.

Dôležitým odvetvím, ktoré sa zaoberá štúdiom jazykov v kontakte od jeho počiatkov, je sociolingvistika (takisto nemožno opomenúť disciplíny, ktoré sú tiež prínosom: dialektológia a lingvistická geografia).

Jazykový kontakt a jazykový konflikt sú dve strany rovnakej situácie a to spolužitia 2, či viacerých jazykov, ktoré zdieľajú rovnaké územie. Odpovedajú jednému z pojmov ako plurilingvizmus, bilingvizmus, alebo diglosia, ktoré sociolingvistika vytvorila aby opísala, pomenovala, či vysvetlila situácie variant koexistencie jazykových kódov zo synchronného hľadiska (Ferrando i Francès & Amorós, 2011).

1.1.1 Jazyky v kontakte

Odhady o tom, koľkými jazykmi sa dnes na svete hovorí, sa rôznia. Veľa referenčných zdrojov uvádza približné číslo 6000. Ide však o konzervatívny odhad, pretože na svete existuje mnoho kútov, ktoré nie sú z hľadiska lingvistiky dostatočne prebádané. Jednoducho nie je zrejmé, akými jazykmi sa na niektorých miestach hovorí. Známe je ale to, že je na svete menej ako 200 politicko-geografických jednotiek, do ktorých väčšina z nás patrí. Je teda nevyhnutné, že dochádza k veľkému množstvu jazykových kontaktov.

Jazyk je ako živý organizmus, ktorý sa rodí, rastie a umiera. Toto je známa metafora vo svete lingvistiky. Avšak jazyk je ľudská schopnosť: vyvíja sa spolu s nami, homo sapiensom. A sme to my, kto dáva jazyku jeho život, tvaruje ho a ak je to nutné, opúšťa ho. Keď hovoríme o „jazykovom kontakte“, hovoríme teda o ľuďoch hovoriacich rôznymi jazykmi, ktorí prichádzajú do vzájomného kontaktu (Romaine, 1995).

Sociolingvistika, ako disciplína patriaca do vedy o jazyku, venuje osobitnú časť javu nazývanému „jazyky v kontakte“. Hoci primárny význam syntagmy bol známy a mal aj odlišné teoretické a metodologické prístupy (najmä pri tradičnejších pojmoch substrát, superstrát a adstrát), táto téma sa začína rozvíjať až začiatkom päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia prísunom nových perspektív.

Uriel Weinreich totiž v roku 1953 publikoval svoju knihu s názvom *Languages in Contact* (odtiaľ preklad do španielčiny a ďalších jazykov), ktorá je dodnes východiskovým bodom v tejto téme. Svojim dielom autor položil základy moderných štúdií o individuálnom bilingvizme a pojmoch kontaktu, interferencie, interakcie či kalkoch, atď.

Dnes sa zdá byť jasné, že dynamika, v ktorej sa súčasné spoločnosti pohybujú (a v mnohých prípadoch nejde o nič iné ako o historický výsledok minulých procesov), so sebou vo svojom dôsledku priniesla vytváranie multikultúrnych komunit, v ktorých koexistujú – väčšina prípadov zdieľa rovnaké geografické územie - kultúry, rasy a jazyky rôzneho pôvodu (Medina, 2002).

Existuje nespočetné množstvo dôvodov, prečo k takémuto jazykovému kontaktu v spoločnosti dochádza. Mnohokrát je to z vlastného rozhodnutia, zatiaľ čo iní sú donútení okolnosťami. Medzi kľúčové vonkajšie faktory, ktorých dôsledkom je jazykový kontakt, patria:

- **Politika:** politické alebo vojenské akty ako kolonizácia, anexia, presídlenie na iné územie a federácia môžu mať okamžité dôsledky, čo sa jazyka týka. Ľudia sa stávajú utečencami, či už na novom mieste alebo na domacom území a musia sa naučiť jazyk nového prostredia. Príkladom kolonizácie sú bývalé britské, francúzske, španielske, portugalské a holandské kolónie v Južnej Amerike, Afrike, Ázii, ktoré poväčšine získali nezávislosť v devätnástom storočí. Moderný príklad anexie možno nájsť v pohltení pobaltských republík – Litvy, Lotyšska a Estónska – do Sovietskeho zväzu po druhej svetovej vojne. Miesto, kde sú rôzne etnické skupiny alebo národnosti zjednotené pod politickou kontrolou jedného štátu, ako napríklad Švajčiarsko, Belgicko a Kamerun, sú príkladom federácie.
- **Prírodné katastrofy:** hladomor, záplavy, sopečné erupcie a iné situácie zapríčinené prírodou môžu mať za následok veľký pohyb obyvateľstva. Pri presídľovaní sa objavujú nové situácie jazykového kontaktu: ako príklad

môžeme uviesť niektoré z írskych a čínskych presídlení v Severnej Amerike, ktoré boli výsledkom prírodných katastrof.

- Náboženstvo: Ľudia sa rozhodnú žiť v krajine kvôli jej náboženskému významu alebo naopak, opustiť krajinu kvôli náboženskému útlaku. V každom prípade je vysoká pravdepodobnosť, že sa jedinec dostane do situácie, ktorá vyžaduje výučbu jazyka danej krajiny. Rusky hovoriaci v Izraeli sú toho príkladom.
- Kultúra: potreba identifikovať sa s určitou etnickou, kultúrnou alebo sociálnou skupinou často znamená naučiť sa jazyk danej skupiny. Jazyky menšinových etnických a kultúrnych skupín sa líšia od jazykov podporovaných riadiacim štátom alebo inštitúciou a tieto minoritné skupiny sa snažia o ich uchovávanie.
- Ekonomika: Nespočetné množstvo ľudí v rámci celého sveta migrovalo s cieľom nájsť si lepšiu prácu a zlepšiť si tak životnú úroveň. Jazyková rozmanitosť je v USA tak veľká hlavne vplyvom tohto faktoru a zároveň vďaka nemu rastie podiel bilingvizmu v súčasnej Európe.
- Vzdelávanie: Tento faktor viedol k univerzálnemu používaniu latinčiny v stredoveku a dnes sa odzrkadľuje v medzinárodnom používaní angličtiny.

Niektoré z týchto faktov do značnej miery vysvetľujú, prečo sa dva alebo viac jazykov mohlo dostať do kontaktu a vzájomne sa ovplyvňovať. Koexistencia jazykov je však prirodzenou a každodennou skutočnosťou ľudstva (Medina, 2002).

K jazykovému kontaktu môže dôjsť v rovnakej krajine, v rovnakej komunite, v rovnakom susedstve alebo dokonca v rovnakej rodine. Zvyčajným dôsledkom jazykového kontaktu je bilingvizmus, alebo dokonca multilingvizmus, ktorý sa najčastejšie vyskytuje u jednotlivcov (Wei, 2000).

1.1.2 Bilingvizmus

Pokiaľ ide o pojem bilingvizmus definície a názory naň sa rôznia. Jednou z definícií bilingvizmu, ktorá má široký záber je tá, ktorú uviedol F. Vallverdú a situáciu bilingvizmu popisuje ako striedavé používanie dvoch jazykov na podobné účely (Vallverdú, 1972).

Definície často tieto pojmy dostatočne nevymedzujú. Na dôkaz toho sa M. Alvar odvoláva na nezrovnalosti, ktoré podľa jeho vlastného názoru obsahujú definície R.A.E.: bilingválny „kto hovorí dvoma jazykmi“ a bilingvizmus „je obvyklé používanie dvoch jazykov v rovnakom regióne“ (DRAE, b.r.).

Autorka knihy „Bilingualism“, Suzanne Romaine, tvrdí, že na to, aby mohol byť jedinec pokladaný za bilingvného, je nutné aktívne ovládať druhý jazyk v 4 oblastiach – písanie, čítanie, porozumenie a hovorenie (Romaine, 1995).

Wei zas uvádza, že: „bilingvizmus nie je fenomén jazyka, je to charakteristika jeho používania. Nie je to vlastnosť kódu, ale správy. Nepatrí do oblasti „langue“, ale „parole“. „¹ (Wei, 2000, s. 26)

Pre Weinreicha je bilingvizmus „alternatívnym používaním dvoch jazykov“. Autor však vo svojej práci uvádza tiež ďalší zásadný termín „interferencia“, ktorá je pre bilingvistov „odchýlkou od jazykovej normy v dôsledku kontaktu medzi dvoma systémami“.² (Weinreich, 1953, s.1) O interferencii viac v oddieli 1.2.4.

Bilingvizmus je v súčasnosti čoraz rozšírenejším spoločenským fenoménom, ktorý je dôsledkom vplyvu rôznych faktorov, vrátane heterogénneho pôvodu obyvateľstva. Podľa niektorých odborníkov bilingvizmus pramení z častého a vytrvalého jazykového kontaktu. Preto by sme mali rozlišovať medzi sociálnym a individuálnym bilingvizmom. Prvý by nastal v spoločnosti, v ktorej sa hovorí dvoma alebo viacerými jazykmi v rôznych stupňoch a formách, z čoho by vyplývalo, že všetky spoločnosti sú dnes bilingválne. Individuálny bilingvizmus by

¹ „Bilingualism is not a phenomenon of language, it is a characteristic of its use. It is not a feature of the code but of the message. It does not belong the domain of „langue“ but of „parole“.“

² „... es el uso alternativo de dos lenguas.“

„...la desviación de una norma lingüística como resultado del contacto entre dos sistemas.“

sa na druhej strane vyskytoval len u tých jedincov, ktorí príležitostne hovoria dvoma jazykmi (napríklad pri cestách do zahraničia).

Čo vyplýva z týchto definícií? Je možné tvrdiť, že z ideálnej podoby bilingvizmu možno odvodiť niekoľko základných znakov, ako napríklad:

1. zachováva si nezávislosť používania kódov, to znamená, že je schopný oddeliť oba, tak, že keď používa jazyk X alebo jazyk Y, robí to spontánne, bez vedomého výberu medzi možnosťami jedného alebo druhého kódu, pretože inak by dochádzalo k výpožičkám a interferencii (o ktorých bude reč neskôr).
2. je schopný prepínať kódy, to znamená, že prechádza z jedného do druhého rýchlo, bez prílišnej námahy (aj v rámci rovnakej vety).
3. dokáže prekladať z jedného jazykového systému do druhého, inými slovami je schopný vyjadriť rovnaké významy v rôznych jazykových systémoch, alebo prenášať súbor významov porozumených jazykom X prostredníctvom jazyka Y (Molina García, 2003).

Psycholingvistika navyše skúma dva typy problémov:

- 1.) či sú dva jazyky v mysli uložené oddelene alebo spoločne a ako k tomu dochádza
- 2.) do akej miery a ako sa navzájom tieto dva jazyky ovplyvňujú (Nebeská, 2017).

Na jednej strane je možné bilingvizmus vnímať ako pozitívny jav, či už pre jednotlivca, alebo spoločnosť, ale takisto môže byť tento jav vnímaný ako zdroj stigmy, marginalizácie, a sociálneho znevýhodnenia v závislosti od sociálno-politickej situácie, v ktorej sa jednotlivec nachádza.

Bilingválny jednotlivec dokáže bez problémov prepínať z jedného jazykového systému do druhého, je zároveň schopný ich nechať oddelené, keď jeden z jazykov používa a zároveň dokáže pretransformovať rovnakú správu z jedného kódu do druhého. Na strane druhej často dochádza k tomu, že sa bilingvista v určitom sociálnom kontexte identifikuje viac s jedným jazykom ako s druhým (Montrul, 2013).

Konkrétnym príkladom bilingválneho prostredia je Katalánsko, kde spolu koexistujú dve rôzne jazykové skupiny (katalánčina a španielčina). Takýto vzájomný kontakt dvoch jazykov môže vyvolať jazykový konflikt, kedy nastane

situácia nerovnováhy, v ktorej dominuje jedna z jazykových skupín. Existuje viacero možností ako tento problém riešiť: zánik alebo náhrada podradeného jazyka, alebo naopak môže dôjsť k obnoveniu statusu jazyka (ako je tomu v prípade katalánčiny). Takúto dynamickú situáciu v Katalánsku Francesc Vallverdú nazýva „masový bilingvizmus“ (prevzaté od Rotaetxe Amusatagi, 1990).

Zaujímavou zmienkou na záver je *dvojjazyčnosť*, zvláštny typ bilingvizmu. Ide o situáciu kedy dvaja komunikační partneri medzi sebou komunikujú a každý z nich používa svoj materský jazyk s cieľom porozumieť si. Čím sú si tieto dva jazyky bližšie, tým väčšia je šanca na vzájomné porozumenie si. Ide napríklad o komunikačný vzťah medzi Čechmi a Slováckmi (Večerka, 2017).

1.1.3 Diglosia

Diglosia je podľa Charlesa A. Fergusona „...relatívne stabilná jazyková situácia, v ktorej popri primárnych dialektoch jazyka (ktoré môžu zahŕňať štandardné alebo regionálne štandardy) existuje veľmi divergentná, vysoko kodifikovaná (často gramaticky zložitejšia) nadradená varieta [...], ktorá sa učí prevažne v rámci formálneho vzdelávania a používa sa hlavne na písané a formálne hovorené účely, nie je však používaná spoločnosťou v bežnej konverzácii“³ (Ferguson, 1959, s. 336).

Za diglosnú jazykovú situáciu Ferguson považuje teda takú, v ktorej hovoriaci rovnakého jazykového spoločenstva využívajú dve variety (označuje ich podľa prestíže ako varieta vysoká a varieta nízka, alebo skratkami V a N). Ferguson tiež stanovil 9 kritérií, ktoré diglosiu charakterizujú: funkcia, prestíž, literárne dedičstvo, osvojenie, štandardizácia, stabilita, gramatika, slovná zásoba, fonológia (Nekvapil et al., 2017).

³ „... a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety [...], which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any sector of the community for ordinary conversation.”

Na základe Fishmanovej (1967) snahy o prepojenie pojmov diglosia a bilingvizmus (bilingvizmus avšak chápal ako záležitosť jedincov) vznikli podľa neho štyri možné konštelácie v určitej jazykovej situácii:

1. Diglosia a bilingvizmus (napr. prípad Paraguaja, v ktorom značná časť obyvateľstva užíva ako V, tak N)
2. diglosia bez bilingvizmu (prípady niektorých starších spoločností, v ktorých vyššie vrstvy užívali iba V a zvyšok obyvateľstva iba N)
3. bilingvizmus bez diglosie (prechodné spoločnosti, v ktorých používané jazyky nenadobudli funkciu V a N)
4. neprítomnosť diglosie a bilingvizmu (viac-menej logický konštrukt).

Fishmanovo chápanie diglosie malo značný ohlas, bolo však aj kritizované (Fishman, 1967).

1.1.4 Interferencia

Vo svete lingvistiky neexistuje jednotný postoj k pojmu „interferencia“, jeho vnímanie sa líši od jedného odborníka k druhému. Preto je vždy vhodné uviesť, ktorá definícia je braná ako východiskový bod. V našom prípade ním bude práca štrukturalistu Uriela Weinreicha, v ktorej popisuje interferenciu ako „tie prípady odchýlky od noriem ktoréhokoľvek jazyka, ktoré sa vyskytujú v reči bilingvistov v dôsledku ich znalosti viac ako jedného jazyka, t.j. v dôsledku jazykového kontaktu...“⁴ (Weinreich, 1953, s.1).

Nemožno prehliadnuť, že definícia je nabitá negatívnou konotáciou tým, že je interferencia opisovaná ako „odchýlka od normy“. Blas Arroyo potvrdzuje, že prvé písomné publikácie o interferenciách ich vyhodnocujú ako chyby. Zároveň však tvrdí, že je nevyhnutné zdôrazniť to, čo Weinreich neskôr popisuje vo svojej knihe *Languages in Contact*, konkrétne identifikuje zásahy do procesu rozdelené do dvoch fáz (Blas Arroyo, 1993).

⁴ „...those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language, i.e. as a result of language contact...“

Prvá fáza sa týka individuálnej skutočnosti, t.j, ide iba o bilingválnych jedincov a vyskytuje sa na úrovni reči. Tento typ interferencie sa vyskytuje vo výpovediach hovoriacich len občas. Do druhej fázy spadá celá spoločnosť, tvorená aj jednojazyčnými jednotlivcami a prebieha na jazykovej úrovni.

Lluís Payrató sa tiež zaoberá pojmom interferencia a konkrétnejšie jej premosteniu z fyziky do psychológie, vzdelávania, antropológie, sociolingvistiky a lingvistiky v užšom slova zmysle.

V širšom kontexte je interferencia chápaná ako jazyková zmena, t.j. inovácia, strata alebo substitúcia, ktorá nastáva v jazyku A (alebo registri) a ktorá je priamo motivovaná vplyvom jazyka B (Duarte y Montserrat, 1985). Sinner zas uvádza vo svojej práci, že interferencia je bezprostredný vplyv druhého jazyka u jedinca, kedy je určitý jazykový prvok (napríklad z jazyka rodičov) už naučený a implementovaný do idiolektu jedinca (Sinner, 2004).

Jazyky, ktoré jedinec ovláda, sú navzájom ovplyvňované, a to v rôznych jazykových rovinách: vo výslovnosti, morfológii, syntaxi, poriadku slov, význame slov a frazeológii, aj v pravopise. Tento jav sa nazýva interferencia a vyskytuje sa nielen v bilingvných a multilingvných situáciach, ale aj u jedincov, ktorí sa učia cudzí jazyk (Nebeská, 2017).

1.1.5 Jazyková kompetencia vs. komunikatívna kompetencia

So znalosťou a používaním jazyka súvisia ďalšie dva pojmy, ktoré si predstavíme v nasledujúcej podkapitole: lingvistická (jazyková) kompetencia a komunikatívna kompetencia; a rozdiel medzi nimi.

Jazyková kompetencia sa odvíja od stupňa znalosti štruktúry jazyka: fonológia (hláskový inventár), morfológia (tvorba slovných tvarov, nových slov, či vyšších celkov) a pragmatika (funkcie v komunikácii, intencie a okolnosti výpovede). Javier Gutiérrez-Rexach vo svojej práci odkazuje na Chomskeho, ktorý vymedzil hranicu medzi znalosťou jazyka a samotným prevedením. Týmto prevedením sa chápe používanie jazyka počas hovorenia, písania a porozumenia.

Komunikatívna kompetencia je schopnosť používať jazyk v rôznych kontextoch diskurzu bez ohľadu na to, či je prehovor gramaticky správny alebo nie. Všeobecne platí, že úroveň jazykovej a komunikatívnej kompetencie monolingvneho hovoriaceho s ukončeným vzdelaním je vysoká, t.j. ak ide o materinský jazyk. V prípade, že ide o vzťah hovoriaceho k nematerinskému jazyku (t.j. druhému jazyku), úroveň komunikatívnych kompetencií môže byť tiež vysoká, avšak v závislosti od toho, v akom veku, kontexte a za akým účelom sa druhý jazyk naučil (Gutiérrez-Rexach, 2016).

Túto kapitolu uzatvárame otázkami, či je skutočne reálne môcť sa vyjadriť rovnako plnohodnotne v jednom či druhom jazyku? Ak áno, je možné tento jav pozorovať v komunitách alebo výlučne u jednotlivcov?

2. Španielčina a katalánčina: charakteristika, história, štruktúrne rozdiely. Stručný popis dejín a súčasnosti ich koexistencie.

Pyrenejský polostrov je považovaný za viacjazyčné alebo polyglotné územie. Ako je nám už známe, na Pyrenejskom polostrove spolu koexistuje niekoľko jazykov: kým v Portugalsku ide o jeden oficiálny jazyk a to o portugalčinu, Španielsko sa naopak pýši niekoľkými. Sú to španielčina, galícijčina, baskičtina a katalánčina. Keď hovoríme o viacjazyčnom priestore, máme na mysli jeden spoločný priestor, na ktorom sa rozprestiera niekoľko jazykových skupín (López García, 2009).

2.1 Španielske kráľovstvo

Španielske kráľovstvo (ďalej len Španielsko) je krajina rozprestierajúca sa na Pyrenejskom polostrove s celkovou rozlohou 505,370 km². Na základe posledných platných údajov z roku 2022 tu žije celkovo 47,163,418 obyvateľov. Na základe tohto údaju sa Španielsko nachádza v rebríčku najľudnatejších krajín sveta na 31. priečke (Spain, 2022).

Hranice jazykového územia často nesúhlasia s hranicami geografickými, preto je väčšina štátov považovaná za viacjazyčné. Je preto dôležité popísať konkrétnu jazykovú situáciu krajiny a zároveň na ňu nahliadnuť z politického hľadiska, konkrétne, či bol jazykom pripísaný oficiálny štatút (Breton & Mazoyer, 2007).

Španielsko je charakteristické svojou rôznorodosťou čo sa jazykovej situácie krajiny týka. Niektoré územia Španielska zdieľajú okrem oficiálneho jazyka, ktorým je španielčina, aj ďalšie úradné jazyky: baskičtinu, katalánčinu a galícijčinu (Breton & Mazoyer, 2007).

Vyššie spomínané jazyky sú považované za kooficiálne, teda také jazyky „, ktoré sú oficiálne používané spolu s ďalším jazykom na určitom mieste“⁵ (DRAE, b.r.).

Za zmienku stojí aj percentuálny podiel jazykov užívaných na španielskom území, konkrétne: 74% tvorí španielčina, 17% katalánčina, 7% galícijčina, 2% baskičtina, a arančina, ktorej počet užívateľov je menší než 5000 (Spain, 2022).

2.2 Charakteristika a štruktúrne rozdiely španielskeho a katalánskeho jazyka

Cieľom tejto práce je, okrem iného, charakterizovať a popísať vzájomné ovplyvňovanie španielskeho a katalánskeho jazyka, preto je potrebné stručne zhrnúť najdôležitejšie črty vývoja týchto jazykov. Budeme brať do úvahy fakt, že niektoré z nich môžu predstavovať všeobecne platnú charakterovú vlastnosť pre všetky románske jazyky a naopak iné môžu byť ojedinelé a špecifické iba jednému jazyku. V nasledujúcich bodoch zhrnieme niekoľko charakteristík:

Španielčina/kastílčina:

- vplyv baskičtiny
- strata počiatočného /f-/
- diftongizácia prízvuchých otvorených samohlások, ktorá neovplyvnila sloveso *ser* ani spojku *et*
- zmena /kt/ alebo /(u)lt/ na neznelú palatálnu afrikátu, ktorá sa vďaka vplyvu provensalciny píše ako <ch>
- spoločné črty s inými susednými románskymi jazykmi, ako je monoftongizácia klesajúcich dvojhlások alebo palatalizácia spoluhláskových skupín /pl-/ , /kl-/ a /fl-/ na začiatku slova (Climent de Benito, b.r.).

⁵ „...que es de uso oficial en un lugar junto con otra.“

katalánčina:

- prítomnosť okcitanizmov ako dôsledok častých politických a kultúrnych kontaktov s regiónmi na sever od Pyrenejí
- skorá monoftongizácia klesajúcich dvojhlások (pr. *ei, ou*);
- zvláštny vývoj prízvukných otvorených samohlások vedúci k vývinu nových samohlások a inému vývoju existujúcich samohlások v porovnaní s ostatnými románskymi jazykmi;
- strata koncových samohlások *-e* a *-o*
- použitie člena odvodeného z latinského *ipse* (*es/so, sa*), ktorý neskôr alternuje s tým, ktorý pochádza z *ille* (*el/lo, la*) (Climent de Benito, b.r.).

Tieto dva jazyky teda možno postaviť proti sebe a uviesť tak rozdiely z diachrónneho a synchronného hľadiska:

a) Diachrónne aspekty

Prvý rozdiel, ktorý stojí za zmienku je strata latinských koncových samohlások v katalánčine a ich zachovanie v španielčine (*any x año, molt x mucho*). Vývoj niektorých latinských vokálov sa líši: *o/ue, e/ie* (*porta x puerta, pedra x piedra*). Okrem iného možno spomenúť príklady dôležitých rozdielov vo vývoji spoluhlások: *l-/ll-* (*libro x llibre*), *-ch-/t-* (*leche x llet*), *-nd-/n-* (*honda x fona*), strata *-n* v katalánčine (*bonu>bo, llnu>lli*), spoluhlásková skupina *pl-* sa v katalánčine zachovala (*ploure*), kdežto v španielčine bola palatalizovaná (*llover*), atď (de Borja Moll, b.r.).

b) Synchronné aspekty

Zo synchronného hľadiska možno uviesť španielsky samohláskový systém, ktorý má päť samohlások (*/a/, /e/, /i/, /o/, /u/*), kde na druhej strane stojí katalánčina s celkom ôsmymi samohláskami (*/a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /ɛ/ /ɔ/, /ə/*). Takisto možno definovať rozdiely v spoluhláskovom systéme: typické fonémy španielčiny (interdentálne *z* a velárne *j*) a katalánčiny (najmä palatály a znelé *s*). Ďalšou charakteristikou je neznelý a okluzívny charakter katalánskych koncových *-d/t, -b/p, -g/c* (v španielčine neexistujú koncovky zakončené okluzívou), alebo tiež

ortografický kontrast: zdvojené spoluhlásky v katalánčine na rozdiel od ich „nedostatku“ v španielčine, *ñ/ny*, *ch/tx*, atď (de Borja Moll, b.r.).

2.3 Lingvistická osobnosť katalánskeho jazyka

Katalánčina (*català*) je románsky jazyk rozšírený v rámci Španielskeho územia, v Andorre, Francúzsku a Taliansku, s približne 7,5 miliónmi hovoriacich a približne 10,5 ľuďmi, ktorí mu rozumejú. Prislúcha mu oficiálny štatút jazyka v Španielsku (konkrétne v autonómnych spoločenstvách Katalánsko, Valencia a Baleáry, kde je kooficiálnym jazykom spolu so španielčinou), Andorre (kde je jediným úradným jazykom) a Alghere (Sardínia; kde je kooficiálnym jazykom s taliančinou a sardínčinou). Katalánčinou sa hovorí aj vo východnom Aragónsku (La Franja), Murcii (El Carche) a vo východných Pyrenejach (juh Francúzska, v historickej časti Roussillon a oblasti Cerdanya). Všetky územia, na ktorých sa rozprestiera katalánsky jazyk, sú nazývané spoločným názvom katalánske zeme (kat. *Països Catalans*; špan. *Países Catalanes*). Navyše sa na území Katalánska a to konkrétne v oblasti Arán, hovorí okciténsky, inak je tento jazyk nazývaný arančina a je tiež oficiálnym jazykom v Katalánsku (Generalitat de Catalunya, 2017).

2.4 Historický prierez vzájomného ovplyvňovania španielskeho a katalánskeho jazyka

Nad otázkami, kam siahajú korene katalánskeho jazyka a aký je jeho pôvod, romanisti často polemizujú. Niektorí tvrdia, že je podskupinou galorománskej vetvy (to znamená, že pôvod siaha do románskej oblasti, ktorá v súčasnosti pokrýva Francúzsko) alebo iberorománskej vetvy (rozprestierajúcej sa v oblasti Pyrenejského polostrova).

Vallverdú ďalej približuje, že katalánčina je pokladaná za jazyk iberorománsky vďaka svojej formácii a príbuznosti s jazykmi tejto podskupiny a to najmä v oblasti morfológie (skloňovanie a časovanie); na druhú stranu disponuje aj galskými črtami, najmä pokiaľ ide o fonetiku a značnú časť slovnej zásoby, preto možno katalánčinu považovať aj za jazyk zo skupiny galorománskej. Podľa

súčasných lingvistických štúdií je vznik katalánčiny smerovaný k územiu Pyrenejí a samotný vývoj jazyka súvisí s vývojom tzv. Marca Hispánica, tamojších žúp založených na území Cataluña Vieja (t. j. oblasť na sever od rieky Llobregat) (Vallverdú, 1985).

Tejto téme je venovaná časť podkapitoly 2.4.2, kde sú predstavené 3 teórie, vysvetľujúce možný pôvod katalánčiny.

2.4.1 Počiatky formovania katalánčiny

Katalánsky jazyk a samotná história Katalánska sa začínali vyvíjať v období medzi 8. a 10. storočím. V tomto období sa jednotlivé grófstva zbavujú moslimskej nadvlády, dochádza k odpútavaniu sa od Karolínskej ríše (l'Imperi carolingi) a vzniká už vyššie spomínaná tzv. *Marca Hispánica*. Katalánsky jazyk sa začína formovať v severnej časti Katalánska a Andorre a postupne sa rozšíril do zvyšnej časti Katalánska, Valencie, na Baleárske ostrovy, do Aragónska, do sardínskeho mesta Alguer a do murcijského regiónu Carche. Toto pozvolné jazykové rozpínanie sa dialo už počas vlády Jaimeho I. nazývaného aj *El Conquistador* („Dobývateľ“), kráľa aragónskeho, mallorského a valencijského, a zároveň grófa barcelonského (Generalitat de Catalunya, 2019).

2.4.2 Tri teórie vysvetľujúce pôvod katalánčiny

Existujú tri teórie, ktoré by mali slúžiť ako „odrazový mostík“ pre smer, akým sa katalánčina vyvíjala:

Galorománska teória

Hovorí o tom, že počas reconquisty vo 8. storočí bola presunutá provensalčina na územie Katalánska a teda katalánčina bola akýmsi „galorománskym predĺžením“ na území Pyrenejského polostrova.

Iberorománska teória

Stúpeni tejto teórie, ako napríklad Amado Alonso či Ramón Menéndez Pidal tvrdia, že iberorománsky charakter katalánčiny nemožno poprieť, keďže sa musí brať do úvahy románska jazyková kontinuita od Katalánska po Galíciu a nielen kastíľčina.

Katalánčina ako jazykový most (teória „lengua puente“)

Za touto teóriou stoja Badía Margarit a Carlo Tagliavini, ktorí tvrdia, že katalánčina je románskym jazykom geograficky situovaným v Španielsku, ale kultúrne a historicky smerovaný k Francúzsku, vďaka čomu je francúzštinou do značnej miery katalánčina ovplyvnená. Je akýmsi mostíkom medzi jedným a druhým jazykovým systémom (Quirós, 1984).

2.4.3 Vývoj jazykového kontaktu

Vplyvom invázií na Pyrenejský polostrov bola španielčina a takisto aj katalánčina vystavená vplyvu jazykov dobyvateľov. Ako príklad môžeme spomenúť výrazy z germánskeho lexika: *guanyar x gañar*; *roba x ropa*; *guiar x guiar* (*DRAE, b.r.*); takisto stojí za zmienku pôsobenie Arabov a ich lexika: *albercoc x albaricoque*; *taronja x naranja*; *alquímia x alquimia*; (Corriente, 1997).

Vzťah katalánskeho a španielskeho jazyka je neúprosne ovplyvnený historickými udalosťami, ktoré sa udiali na území Katalánska a katalánsky hovoriacej oblasti Španielska (máme na mysli konkrétne katalánsky hovoriace oblasti Valencijského spoločenstva, Aragónskeho autonómneho spoločenstva a Baleárskych ostrovov).

Tento jazykový kontakt katalánčiny a španielčiny sa vo väčšej miere objavuje okolo 15. storočia, keď na trón nastúpila dynastia na čele s Ferdinandom II. Aragónskym. Uzavretie manželstva s Izabelou I. Kastílskou bolo krokom k spojeniu dvoch kráľovstiev a novým sídlom panovníkov sa stala Kastília. Kastílska španielčina postupne naberala na moci a začala vytlačovať ostatné jazyky. Nadobudla štatút jazyka kultúry a to nielen vďaka novovzniknutému sídlu

kráľovskej koruny v Kastílii, ale aj vďaka vysokej prestíži, ktorú španielska literatúra dosahovala v 16. a 17. storočí.

Postupom času sa tento vzájomný jazykový kontakt rôzne vyvíjal a menil až do 18. storočia, kedy bolo zásadným medzníkom prijatie dekrétu Nueva Planta. V tomto čase bola katalánčina vo verejnej sfére zakázaná a španielčina získavala čím ďalej tým väčšiu moc a prestíž. Začala prenikať do spoločnosti, avšak bola rozšírená viac menej len vo vyšších vrstvách. Ľudia žijúci ďalej od mestských centier španielčinu aktívne nepoužívali (Metzeltin, 2004).

2.4.4 Dekréty Nueva Planta ⁶

18. storočie bolo pre katalánsku spoločnosť a jazyk obdobím zničujúcim. Po vojne o španielske dedičstvo, ktorá sa odohrala v rokoch 1701 – 1714, sa k moci dostáva dynastia Bourbonovcov na čele s Filipom z Anjou a došlo k nastoleniu nových politických štruktúr vyplývajúcich z dekrétov Nueva Planta. Kroky, ktoré podnikli, smerovali k vidine moderného štátu ako kultúrneho a jazykového uniformného celku. Vzniká idea centralistického riadenia štátu, kedy ústup jazykov na území Španielska ďalej pokračoval. Katalánsky jazyk je vytlačený zo súdnicťa, či z univerzitného priestoru, pretrváva však v súkromnom sektore. Španielčina tak preniká do rôznych sfér vrátane divadelných predstavení (ostatné boli zakázané).

Vplyvom centralistickej vlády, mnohé z vyššie spomínaných krokov nadobúdajú účinnosť. Avšak aj napriek tomuto štátnemu modelu ostala katalánčina používaná v neformálnom prostredí.

V druhej polovici 19. storočia sa udiali tri dôležité zmeny, v dôsledku implantácie španielčiny v Katalánsku:

- 1.) sociálna re-stratifikácia, z ktorej ťažila buržoázia;
- 2.) reformy v oblasti vzdelávania, ktoré priblížili jazyk masám;
- 3.) zavedenie povinnej vojenskej služby (Ruiz, Sanz, & Solé i Camardons, 1996).

⁶ Dekréty Nueva Planta je súbor dekrétov, ktoré boli podpísané prvým španielskym bourbonským kráľom Filipom V, počas a krátko po skončení vojny o španielske dedičstvo v období 1707 a 1716.

Vplyvom týchto opatrení mohla španielčina prenikať stále viac do spoločenských vrstiev, kde sa pôvodne hovorilo katalánsky.

2.4.5 Vláda Francisca Franca

20. storočie bolo etapou potláčania katalánskeho jazyka a kultúry. K vláde sa dostáva diktátor Francisco Franco, ktorý vládol v krajine tvrdou rukou a tak bola katalánčina opäť zakázaná pri akomkoľvek type prejavu. Španielčina sa stáva jazykom administratívy, vzdelávania a médií. Tento proces mal hneď niekoľko dôsledkov, o.i. pošpanielčovanie obyvateľstva, najmä vo väčších mestských centrách, na menšie vidiecke oblasti nemal až taký vplyv. Celý tento proces bol umocnený príchodom tisícov imigrantov z iných regiónov Španielska (najmä však z Andalúzie) v 50., 60. a 70. rokoch 20. storočia, ktorým v tom čase po príchode na katalánske územie nebola katalánčina sprístupnená.

V tomto období sa začína hovoriť o bilingválnom regióne, keďže sa katalánčina a španielčina postupne svojou jazykovou kompetenciou vyrovnávali tým, že sa španielčina začala využívať v akejkoľvek rečovej situácii.

Rovnako tak sa vplyvom intenzívneho kontaktu medzi španielčinou a katalánčinou začali objavovať určité jazykové javy, napríklad *interferencia*, *konvergencia*, či *prepínanie kódov*, ktoré si konkrétnejšie rozoberieme v nasledujúcich kapitolách (Metzeltin, 2004).

2.4.5 Návrat katalánčiny

Keď sa vrátíme k historickému aspektu, je potrebné zmieniť, že po Frankovej smrti sa v súvislosti s prechodom k demokratickému systému dostalo Katalánsku - rovnako ako aj iným oblastiam - značného stupňa autonómie: vytvorili sa tzv. autonómne spoločenstvá, ktoré rozhodujú o všetkom, čo španielska ústava nenecháva v kompetencii centrálnej moci. Katalánsky jazyk získal kooficiálny štatút, teda sa stal spolu so španielčinou oficiálnym jazykom v Katalánsku, vo valencii a na Baleárskych ostrovoch. Súčasťou právomocí, ktoré boli presunuté na autonómne spoločenstvá bola aj oblasť školstva a vzdelávania. Katalánčina sa tak stala jazykom vyučovania.

V tomto čase tiež začali vychádzať mnohé štúdie a slovníky. Zvučným autorom, ktorý sa zaslúžil o súčasnú normu katalánskeho jazyka, je významný katalánsky filológ *Pompeu Fabra*. V rámci IEC (Institut d'Estudis Catalans, IEC, 1907) okrem toho vznikajú slovníky ako *Diccionari ortogràfic*, *Gramàtica catalana*, *Diccionari general de la llengua catalana* (Čermák & Koťátková, 2020).

2.4.6 Fabra a jeho norma katalánskeho jazyka

Za zmienku stojí, že aj napriek tomu, že Pompeu Fabra vyštudoval a istý čas sa venoval strojnemu inžinierstvu, stal sa z neho významný filológ a napísal niekoľko dôležitých príručiek, aby jazyk upevňoval. Na jeho názoroch bola neskôr postavená a publikovaná pravopisná norma, ktorá predstavovala základ k súčasnému katalánskemu jazyku.

V nasledujúcom úryvku si ukážeme pár príkladov porovnania katalánčiny pred a po jej štandardizácií:

Pred Fabrovou normou

Po Fabrovej norme

<p>La mare tanca lo devocionari que recullidament llegia á l'esmortuida claror de las esclexas, y obra un finestró per lo cual entran llum y sol inundant la cambra d'alegría.</p> <p>Tendra com una flor de maig, la nena alsa son capet, se refrega las condormidas parpellas ab sos tovets punys y prompte surt del llit, penjada al coll de sa mare á qui prodiga mil besos que ressonan com piulets de nierada.</p> <p>—Quí es la més hermosa? —diu la mare estrenyent al angeló contra son pit y retornant-li abrassadas y besos.</p>	<p>La mare tanca el devocionari que recollidament llegia a l'esmorteïda claror de les esclexes, i obre un finestró pel qual entren llum i sol inundant la cambra d'alegria.</p> <p>Tendra com una flor de maig, la nena alça son capet, se refrega les condormides parpelles amb sos tovets punys i prompte surt del llit, penjada al coll de sa mare a qui prodiga mil besos que ressonen com piulets de nierada.</p> <p>—Qui és la més formosa? —diu la mare estrenyent l'angeló contra son pit i retornant-li abraçades i besos.</p>
---	---

Zdroj: úryvok z diela od Narcísa Ollera (prevzaté od Generalitat de Catalunya, 2018)

Fabra a ukážka niektorých aspektov jeho predpisov:

- 1.) V pravopise sa ženské plurály tvoria koncovkou *-es* a slovesné tvary koncovkami *-es* a *-en* (a nie *-as* a *-an*)
- 2) Reguloval použitie *b* a *v* v súlade s dialektmi, ktoré rozlišujú medzi týmito hláskami
- 3) Ponechal koncové *r* a *t* v písanej fome, ktoré sa v niektorých dialeктоch nevyslovujú
- 4) Ponechal digraf *-ix-* na vyjadrenie hlásky v slovách *faixa* alebo *feix*, ktorý niektorí hovoriaci vyslovujú ako jednu hlásku a iní ako dve
- 5) čo sa týka pronomínálnej syntaxe navrhol katalánsko-valencijský hybridný systém s vlastnou vnútornou logikou (Pradilla Cardona, 2021).

2.4.7 Štandardizácia katalánskeho jazyka

Súčasťou zmien po prechode k demokracii bolo vytváranie legislatívy, ktorá by podporila užívanie katalánskeho jazyka v školstve, verejnej správe, atď. Konkrétne sú dôležité prvé dve nariadenia uvedené v BOE (1978b) a BOE (1983), ktoré odpovedajú kráľovskému dekrétu 2092/1978 z 23. júna, ktorý upravuje začlenenie katalánskeho jazyka do vyučovacieho systému Katalánska (Real Decreto 2092/1978, de 23 de junio, por el que se regula la incorporación de la Lengua catalana al sistema de enseñanza en Cataluña, 1978), a zákon 7/1983 z 18. apríla o jazykovej štandardizácii Katalánska. (Ley 7/1983, 1983).

Akýkoľvek zákon platný v autonómnych spoločenstvách musí byť v súlade so španielskou ústavou.

V tej sa jazykovým otázkam venuje článok 3:

- „1. Kastílčina je oficiálnym španielskym jazykom štátu. Všetci Španieli majú povinnosť ho poznať a právo ho používať.
2. Ostatné španielske jazyky sú považované tiež za úradné v príslušných autonómnych spoločenstvách v súlade s ich stanovami.
3. Bohatstvo rôznych jazykových foriem je kultúrnym dedičstvom Španielska a je predmetom osobitného rešpektu a ochrany.“⁷ (Constitución española, 2011).

⁷ „1. El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla.

2. Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos.

3. La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección.“

2.4.8 Kooficiálny jazyk a školstvo

Čo sa použitia regionálnych kooficiálnych jazykov v školstve týka, katalánsky, galícijsky, baskicky je dnes možné študovať na školách v regiónoch, ku ktorým prislúchajú. Zároveň začal regionálny jazyk slúžiť ako jazyk komunikácie, čím sa táto komunikačná situácia vzdŕaľovala od historickej, v ktorej bola jediným možným dorozumievacím jazykom španielčina.

Na katalánskom území je podporovaná katalánčina ako preferovaný jazyk v školstve a vo verejnej správe, médiách, verejnom a súkromnom sektore a reklame (Ley 1/1998, 1998).

2.4.8 Katalánčina v 21. storočí

Dostávame sa až k 21. storočiu (resp. do súčasnosti) kedy je na území, kde sa katalánčina užíva, situácia neustáleho jazykového kontaktu španielčiny a katalánčiny stále prítomná, či už v súkromnej alebo verejnej sfére. Inými slovami tieto dva jazyky, ktoré majú svoju vlastnú normu, medzi sebou stále bojujú o lepšie postavenie a vyššiu prestíž.

Katalánčina je v súčasnosti radená medzi 100 najrozšírenejších jazykov sveta. Neustálu spoločenskú prítomnosť katalánčiny - a to nie len v oblasti Katalánska, ale aj na ostatných územiach, kde sa tento jazyk užíva - zapríčiňujú napríklad práve komunikačné a informačné technológie. Čo sa digitálneho sveta týka, katalánčina, jej pozícia a úroveň je v rámci informačných a komunikačných technológiách silná. Ako príklad možno spomenúť Viquipèdiu (katalánska verzia Wikipédie), ktorá ponúka svojim čitateľom viac ako 1 000 000 článkov, Twitter, kde je v rebríčku najpoužívanejších jazykov na 19. priečke, či doménu .cat, dostupnú od roku 2005 a ktorej použitie neprestáva rásť (Generalitat de Catalunya, 2019).

Obrázok 1

mapa 1

Zdroj: llengua.gencat.cat; El catalán. Año 1000

Obrázok 2

mapa 2

Zdroj: llengua.gencat.cat; El catalán. Año 2000

2.5 Pôvod a genealogická klasifikácia španielskeho a katalánskeho jazyka

Španielčina a katalánčina sa vyvíjali v rámci rovnakého jazykového kmeňa. Genealogicky ich radíme k indoeurópskemu jazykovému kmeňu. V rámci tohto kmeňa rozlišujeme 8 jazykových rodín: indoarijská, indická, iránska, keltská, románska, germánska, baltská a slovanská.

Naše dva skúmané jazyky patria do románskej rodiny jazykov, na čele s latinčinou ako materskou genézou, nie len pre španielčinu a katalánčinu, ale aj mnoho ďalších jazykov, ako je taliančina, sardínčina, galícijská, portugalská, rumunčina a.i. (Moreno Cabrera, 1996).

2.6 Typologická klasifikácia španielčiny a katalánčiny

Ďalším spôsobom, akým možno klasifikovať zaradenie jazykov do skupín s charakterovými vlastnosťami je typologická klasifikácia. Ide o charakteristiku rôznych „typov“ jazykov, na základe ich podobností, najmä v gramatickej oblasti.

Takáto typologická klasifikácia, ktorá odpovedá vyššie prezentovanému opisu je nazývaná aj ako holistická typológia. Člení sa ďalej na dve podkategórie, resp. podtypológie: typológia morfológická a typológia slovosledu. Pri ďalšej charakteristike našich skúmaných jazykov sa budeme riadiť morfológickou typológiou. Toto rozdeľovanie berie do úvahy vnútorný lingvistický rámec a vyčlenili sa tak 4 typy skupín, do ktorých možno jazyk zaradiť: izolačná (analytická), aglutinačná, polysyntetická a flektívna (Breva-Claramonte, b.r.).

izolačné jazyky	bez flexie, gramatické funkcie pomocou slovosledu a funkčných slov; jazyky Ďalekého východu; napr. čínština
aglutinačné jazyky	1 afix=1 funkcia; maďarčina, turečtina

polysyntetické jazykyx	podtyp aglutinačných; vyšší koeficient syntézy; domorodé jazyky, napr. náhuatl, aymarčina
flektívne jazyky	1 morféma=viacero funkcií; ohýbanie; európske jazyky, napr. nemčina

Ak zohľadníme parametre, ktoré každý typ definujú, španielčinu a katalánčinu definujeme ako jazyky flektívne a čiastočne aglutinačné a to z týchto dôvodov: jednak sú súčasťou európskych jazykov, ktoré sú zväčša radené práve do tohto typu, a po druhé, slovné druhy sa ohýbajú, t.j. skloňujú a časujú, a tak jedna morféma vo väčšine prípadov vyjadruje viacero funkcií (Breva-Claramonte, b.r.).

Z typologického hľadiska sú si teda katalánčina a španielčina veľmi blízke a keďže sú z rovnakej jazykovej rodiny, dochádza k častým interferenciám.

3. Všeobecná charakteristika vzájomného ovplyvňovania španielčiny a katalánčiny

Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcich kapitolách, koexistencia španielskeho a katalánskeho jazyka na území, kde sa hovorí katalánsky, je do značnej miery ovplyvňovaná a motivovaná rôznymi geografickými, historickými, politickými a sociálnymi podmienkami.

Kailuweit vo svojej rozsiahlej práci popisuje situáciu katalánskej kastílčiny v minulosti, konkrétne v rokoch 1759 až 1859, kde sa okrem iného venuje diglosii kastílčiny a katalánčiny. Už koncom 18. storočia vznikla istá odroda kastílčiny charakterizovaná zásahom katalánčiny, kde autor hovorí o existencii „terciárneho dialektu“ (Kailuweit, 1996).

3.1 Neštrukturálne faktory

Na to, aby sme mohli odôvodniť výskyt interferencie, musíme vziať do úvahy sociokultúrne a psychologické pozadie jazykového kontaktu, inými slovami neštrukturálne faktory. Uvedme si aspoň zopár z nich: prestíž príslušných jazykov (kedy menej prestížne jazyky majú tendenciu viac absorbovať zásahy spôsobené prestížnym jazykom), alebo jazyková vernosť, ktorou sa meria tendencia pri využití alebo nevyužití interferencie u hovoriacich. Neštrukturálne faktory, ktoré nesú psychologický charakter sú napríklad jazyková kompetencia, miera vyjadrovania sa, prípadne aj spôsob jej osvojenia (Weinreich, 1974).

3.1.1 Jazykové postoje

V Katalánsku a území, kde sa katalánčina užíva, boli prevádzané mnohé štúdie čo sa jazykového postoja týka. V situáciách diglosie, akou je napríklad tá, v ktorej koexistuje španielčina a katalánčina, sa tvoria nové návyky a normy

používania, na základe ktorých vzniká tendencia voliť si dominantný jazyk. Aj napriek takémuto neustálemu vývoju tendencie použitia španielčiny a katalánčiny v Katalánsku je potrebné zmieniť, že konkrétne tendencia používania španielčiny vo formálnych kontextoch, vo verejnej sfére je pokračovaním trendov z minulosti. Čoraz viac sa však toto územie prikláňa k myšlienke bilingválneho prostredia. Mladí Katalánci majú pre ľudí nekatalánskeho pôvodu čím ďalej tým viac „*portes obertes*“ (Sinner, 2017).

Takéto približovanie k španielčine, ako už bolo spomenuté, je následkom historických okolností (zákazu katalánčiny počas diktatúry), ale zároveň aj kvôli masovej imigrácii ľudí, ktorí katalánčinu neovládajú, najmä z juhu Španielska. Katalánčina sa v súčasnosti považuje za jazyk skôr na formálne a akademické účely, v medziľudských vzťahoch sa však stále častejšie používa španielčina (Sinner, 2017).

3.1.2 Vplyv prisťahovalcov a jazykové návyky

Samozrejme existuje snaha o integráciu katalánčiny a to aj v prípade prisťahovalcov, či ich potomkov. Kampaň „*Tu ets mestre*“, ktorá začala už v roku 2003 nabáda ľudí k šíreniu katalánčiny a k jej výučbe v procese jazykovej integrácie.

Aby sa katalánčina mohla šíriť ďalej medzi prisťahovalcami, je potrebné ju používať v každodenných situáciách. V 70. rokoch viac ako 40% katalánskej populácie tvorili prisťahovalci z iných regiónov, vďaka čomu bol príliv španielskeho jazyka značný. Dnes je počet prisťahovalcov voči domácim Kataláncom o niečo vyšší, avšak druhá generácia, resp. tí, ktorí sa v Katalánsku už narodili majú španielčinu stále ako prvý jazyk.

Je potrebné vziať do úvahy fakt, že dnešná generácia je zodpovedná za medzigeneračný prenos jazyka a jazykových návykov do budúcnosti. Ochota ľudí, ktorí neovládajú katalánčinu, vzdelávať sa a užívať katalánčinu je však veľmi obmedzená, zvyšuje sa len veľmi postupne a dotýka sa problému jazykovej štandardizácie v posledných rokoch.

Odmietavý prístup prisťahovalcov voči učeniu sa katalánskeho jazyka, z rôznych dôvodov, najmä teda, pretože to nepovažujú za potrebné, keďže sa dorozumejú španielsky a na druhej strane nepriaznivý postoj Kataláncov voči tomuto odmietavému prístupu, pravdepodobne viedlo k zvyšovaniu napätia v jazykových záležitostiach a k spomaleniu ochoty prisťahovalcov učiť sa katalánsky, namiesto toho, aby bol celý tento proces podporený (Sinner, 2017).

3.1.3 Catañol vs. catanyol

Na základe tejto sociolingvistickej situácii, ktorá bola popísaná v predchádzajúcej podkapitole sa v Katalánsku rodí nový spôsob jazykového prejavu, *catañol* (alebo kat. *catanyol*). Ako uvádza Sinner, ide o „zmes“ katalánčiny a španielčiny, ktorý je sprevádzaný stupňujúcim sa strachom – predovšetkým mimo územia, kde sa hovorí katalánsky a ktoré nie je „zasiahnuté“ tlačou, kritikmi bilingvizmu, atď (Sinner, 2008).

Dozvedáme sa, že je potrebné na tento „zmiešaný jazyk“ nazerať z viacerých uhlov. „Termín“ *catañol/catanyol* označuje hovorenú varietu katalánčiny, značne ovplyvnenú kastílčinou (ak sa tento názov v písanej podobe vyskytuje vo forme *catanyol*, s *ny*, ide o odrodu katalánčiny), alebo, v opačnom prípade hovorenú varietu kastílčiny, do značnej miery ovplyvnenú katalánčinou (podoba *catañol* s *ñ*, značí, že ide o varietu kastílčiny) (Sinner, 2008).

Uveďme si príklad, kde sú prvky *catañolu* znateľné:

„*No cal que el paleta traiga racholas ni tochos.*”

Ide o španielčinu užívanú v Katalánsku s prvkami veľmi bežnými v hovorovej reči: *Cal* (z cat. *caldre* = *hacer falta*) --> „byť potreba“; *paleta* (= *albañil*) --> „murár“; *rachola* (z cat. *ratxola* = *baldosa*) --> „dlaždica“; a *tocho* (z cat. *totxo* = *ladrillo*) --> „tehla“;

Hoci tento príklad znie umelo a je vymyslený, má poslúžiť ako názorná ukážka fráz, ktoré spomína Wesch vo svojej práci (Wesch, 2008).

Catañol nám slúži ako konkrétny príklad prepínania kódov (tzv. *code-switching*). Často je možné takéto jav pozorovať v komunikačnej situácii dvojazyčnosti, napríklad medzi Čechmi a Slovákmi, resp. ak je jeden z nich ovplyvňovaný jazykovým prostredím druhého hovoriaceho (napr. Slovák žijúci v Českej republike, ktorý pri používaní svojho materského jazyka vkladá české výrazy do verbálneho prejavu).

3.2 Štrukturálne faktory

Medzi faktory, ktoré Weinreich klasifikuje ako štrukturálne, radí tie, ktoré priamo súvisia s jazykovým systémom. Štrukturálnou príčinou môže byť, napríklad, opakujúce sa rušenie určitého prvku v reči - s čím väčšou frekvenciou sa objavuje v reči jazyka, tým väčšia pravdepodobnosť vzniká na to, aby nastal prenos do systému iného jazyka (Weinreich, 1974).

3.2.1 Príbuznosť katalánčiny so španielčinou

Keďže katalánčina je jazyk latinského pôvodu a je jedným z iberorománskych jazykov, zdieľa spoločné rysy so španielčinou. V rámci historického vývoja a formácie, jazyky prechádzali zmenami a existovali značné súvislosti (hlavne v stredoveku) a samozrejme aj odlišnosti. Napríklad z lat. *formiga* je v katalánčine a provensálčine *formiga*, kdežto v španielčine (považovanej za jazyk inovatívnejší) dochádza k zmene a to na *hormiga*; všetky počiatkové /f/ sa menia na /h/, zatiaľ čo katalánčina si pôvodné začiatkové /f/ z latinčiny zachováva (Quirós, 1984).

Prínosom do našej témy sú štúdie Badia i Margarit, v ktorých sa rozoberajú fonetické osobitosti katalánskej španielčiny a veľmi dobre zachytáva takisto históriu a vývoj katalánskej lingvistiky v druhej polovici minulého storočia a predstavuje nám prierez rôznych štádií kontaktu medzi španielčinou a katalánčinou

od počiatočného prílevu emigrantov z južného Španielska až po súčasnú štandardizáciu katalánskeho jazyka (Badia i Margarit, 1981).

3.2.2 Úrovne analýzy a formy jazykového kontaktu v španielčine katalánsky hovoriacich komunit

V nasledujúcej podkapitole si priblížime formy a situácie jazykového kontaktu medzi španielčinou a katalánčinou. Sociálne a mimojazykové vlastnosti tohto kontaktu sa líšia v čase, ale napríklad aj rozdielnou geografickou polohou. Napríklad počas 20. storočia Katalánsko zaznamenalo veľký príliv emigrantov a to hlavne do oblasti Barcelony v porovnaní s inými oblasťami, akými sú napríklad Lérída/Lleida, kde je prít'ahovalectvo v oveľa menšej miere a tým pádom je aj úroveň kontaktu medzi katalánčinou a španielčinou nižšia.

Ako je spomenuté v diele od Blasa Arroya: „...toto je jeden z hlavných dôvodov, ktoré vysvetľujú niektoré osobitosti povahových črt španielčiny z oblasti Lleidy. Ako príklad poslúži absencia štylistických variácií, odvodená zase z nedostatočného používania tohto jazyka medzi ľuďmi, ktorí sú väčšinou zvyknutí hovoriť katalánsky a ktorých kontakt so španielčinou sa vyskytuje v mnohých prípadoch takmer výlučne prostredníctvom médií. Napriek tomu sa mnohé interferenčné črty zistené v rôznych oblastiach objavujú s väčšou či menšou frekvenciou aj v iných oblastiach katalánskej lingvistickej oblasti...“⁸ (Blas Arroyo, 2004, 1069).

Podme sa bližšie pozrieť na klasifikácie skupín, ktoré nám umožnia usporiadať hlavné typy jazykových kontaktov na základe fonetických, lexikálnych či sémantických črt:

a) *Výpožičky*: keď si jazyk-prijímateľ „vypožičia“ obsah aj význam slova alebo frázy z modelového jazyka. Tieto prípady bývajú vo väčšej či menšej miere prispôsobené fonetickým a morfológickým pravidlám pôvodného jazyka, ako

⁸ „...esta es una de las principales razones que explican algunos rasgos idiosincrásicos del español ilerdense, como la ausencia de variación estilística, derivada a su vez de un escaso empleo de esta lengua entre gentes mayoritariamente acostumbradas a hablar en catalán y cuyo contacto con el español se produce, en muchos casos, de forma casi exclusiva a través de los medios de comunicación. Pese a ello, muchos de los rasgos interferenciales detectados en diversas áreas aparecen también con mayor o menor frecuencia en otras zonas del ámbito lingüístico catalán...“

napríklad v španielčine, ktorou sa hovorí na katalánskom území so slovami ako *caldre* (= *ser necesario*); *chafardear* (= *curiosear, chismorrear*); *enchegar* (= *poner en marcha una maquinaria*), a.i. (Blas Arroyo, 2004).

b) Sémantické prevody: v tomto prípade máme dočinenia so slovami, ktoré existujú v španielčine, avšak s odlišným významom, než s akým sa používajú v inom regionálnom prostredí a sú ovplyvnené formálne podobnému etymónu v katalánčine. Možno spomenúť prípady ako: *avanzar* (= *adelantar*); *lampista* (= *fontanero*); *parada* (= *puesto de mercado*); *plegar* (= *terminar el trabajo*); *paleta* (= *albañil*) a pod. Alebo niektoré prípady z valencijskej oblasti: *finca* (= *edificio de apartamentos*), *gastar* (= *usar*) --> „yo no gasto ese champú“, atď (Blas Arroyo, 2004).

c) Zmeny reštrikcií vo frekvencii alebo prostredí používania: do tejto skupiny radíme prípady slov a výrazov, ktorých významy sú v určitých komunitách v protiklade s diachrónnymi, diatopickými, diastratickými a/alebo diafázickými znakmi a ktoré majú v iných dialektoch tento výraz zaužívaný. Napríklad pojem „čerstvý tuniak“ *atún fresco* sa v katalánskej lingvistickej oblasti často označuje pojmom *toñina* (kat. *tonyina*). Naopak, slovník ako *DRAE* obmedzuje tento význam na andalúsizmus. A to isté možno povedať o iných pojmoch, ako napríklad *defensar*, ktorého častý význam v katalánskej španielčine je *defender*, dokonca aj v písomnom prejave, zatiaľ čo v iných prípadoch mimo kontaktu s katalánčinou je tento význam považovaný za archaizmus (Blas Arroyo, 2004).

d) Kalky: v tomto prípade ide o viac-menej doslovný preklad španielskeho pôvodného inputu, alebo katalánskych fráz a výrazov, ako napríklad *encontrar a falta* (= *echar de menos*; cat. *trobar a falta*); *hacer mala cara* (= *tener mal aspecto*; cat. *fer mala cara*); *¿Quieres decir?* (= *¿Estás seguro?*; cat. *vols dir?*), atď (Blas Arroyo, 2004).

Ďalej si predstavíme štyri hlavné mechanizmy jazykovej interferencie: podhodnotenie (*subestimación*), nadhodnotenie (*sobreestimación*), reinterpretácia (*reinterpretación*) a substitúcia (*sustitución*); ku ktorým sa neskôr pridali niektoré ďalšie javy, ako import (*importación*) a strata (*pérdida*). Každá stratégia je na

začiatku opísaná a následne znázornená na príkladoch v rôznych lingvistických úrovniach v katalánskej lingvistickej oblasti (Payrató, 1985).

3.2.3 Mechanizmy jazykovej interferencie

1. Podhodnotenie/subestimácia (*subestimación*): k tomuto mechanizmu v dôsledku jazykového kontaktu dochádza vtedy, keď v jazyku-prijímateľovi (v tomto prípade španielčina) prestane existovať funkčná opozícia k modelu pôvodného jazyka (katalánčina), resp. v ňom platia a fungujú iným spôsobom.

Napríklad v gramatickej rovine ide o prednostné používanie flektívnych variantov (*iré*) na úkor ostatných výrazových možností, ktoré španielčina ponúka (*voy a ir, voy*). Iným príkladom je, že medzi mnohými z katalánsky hovoriacej spoločnosti dochádza k prednostnému používaniu perifrázy (*haber de + infinitív*) na úkor najbežnejšieho užitia varianty v iných regiónoch (*tener que + infinitív*) (Blas Arroyo, 2004).

- a) *...y me dice la profesora de Pepe, pues mire usted su hijo ha de ser más trabajador.*
- b) *Tiene usted que presentar su carné porque si no...*

Javy subestimácie možno pozorovať aj vo vzťahu k iným lexikálnym párom, ako je: *sentir/oír, hacer daño/doler, mirar/ver, agradar/gustar, tirar/echar, sacar/quitar*:

- c) *No me agrada (esp. gen. gusta) mucho esta casa.*
- d) *Entonces no sentí (esp. gen. oi) que la tele estaba muy alta.*
- e) *Lo han tirado (esp. gen. echado) de su nuevo trabajo.*
- f) *Sáquese (esp. gen. quítese) la chaqueta, señor.*

2. Nadhodnotenie (*sobreestimación*): Na rozdiel od predchádzajúceho prípadu ide o takú situáciu kedy jazyk-prijímateľ vytvára štrukturálne rozdiely, ktoré vo

všeobecnosti chýbajú v jeho štandardnej rozmanitosti, ale nachádzajú sa v modelovom jazyku. Tento mechanizmus nie je až taký častý ako predchádzajúci, avšak existujú prípady v španielčine užívanej na katalánskom území.

Z lexika môžeme uviesť napríklad dvojicu *trabajo x faena*, kde tieto pojmy v katalánčine preberajú isté charakteristiky *treball/feina*, pričom prvý pojem má užší význam (*ja ha trobat treball; ya ha encontrado trabajo*) ako druhý (*té encara molta feina ; tiene todavía mucho trabajo/faena**). Kým vo všeobecnej španielčine sa *faena* vzťahuje skôr k výrazom domácich prác, v katalánsky hovoriacich oblastiach môžu zastávať aj iný význam (Blas Arroyo, 2004).

Napr.:

g) *Hacia la faena (esp. gen. el trabajo, los deberes) de la escuela muy pronto.*

3. Reinterpretácia (*reinterpretación*): Zložitejším mechanizmom ako tie predchádzajúce je mechanizmus reinterpretácie, pomocou ktorého prvky jazyka-prijímateľa prestávajú proti sebe klásť pôvodné črty, ale deje sa tak prostredníctvom iných, ktoré preberajú model pôvodného jazyka.

V španielčine, ktorou sa hovorí v katalánsky hovoriacich oblastiach, možno túto skutočnosť vidieť napríklad v používaní niektorých predložiek. Vo valencijskej aj katalánskej komunite teda miestne predložky *a* a *en* prechádzajú preskupením, čo sa ich funkcie a použitia týka. Kvôli značnému vplyvu katalánčiny sa predložka *a* používa v španielčine týchto regiónov v kontextoch, kde slovesá a ich sémantika nenaznačujú pohyb, ako napríklad *poner(se)* alebo *estar* (Blas Arroyo, 2004).

h) *Ponte al (esp. gen. en el) centro de la habitación.*

i) *Estoy a (esp. gen. en) casa.*

Ďalším veľmi známym prípadom sú lexikálne páry *ir/venir*, ktorých funkčné rozloženie sa vplyvom katalánčiny líši od toho, ktoré nájdeme v iných varietach španielčiny. Použitie slovesa *ir* dáva všeobecne zmysel v španielčine

použiť, keď chceme vyjadriť pohyb smerom od hovoriaceho, resp. od miesta, na ktorom sa v danú chvíľu prehovoru nachádza (*iré a verte el lunes*). Sloveso *venir* naopak používame, ak pohyb smeruje smerom k hovoriacemu (*ven a visitarme el lunes*). V katalánčine je to však presne ten prvok, ktorý sa používa v kontexte na označenie pohybu smerom k hovoriacemu aj od neho, zatiaľ čo *anar* sa používa v iných kontextoch.

j) *Esp. est.: ¡ Ya voy!*

k) *Cat. est.: Ja vinc!*

l) *Esp. cat.: ¡ Ya vengo!*

K podobnej reinterpretácii dochádza aj v opozícii medzi slovesami *ser* a *estar*, ktorých funkcia v španielčine sa v niektorých kontextoch líši od tej, čo môžeme nájsť v katalánskych ekvivalentoch. Napríklad v štandardnej katalánčine sú momentálny/dočasný stav bytia na mieste, lokalizácia alebo prechodné vlastnosti, vyjadrené so slovesom *ser* a nie s *estar*:

m) *Mamá es (está) a casa de la abuelita.*

n) *El pan es (está) a la mesa.*

4. Substitúcia/ zámena (*sustitución*): v tomto prípade sa jeden štandardný variant nahrádza iným, prevzatým priamo z cudzieho modelu.

Ide o unikátne fonetické črty, ktoré využívajú katalánsky hovoriaci pri užívaní španielčiny. Súvisia so sociálnymi črtami ako sú vek (vyššia frekvencia medzi staršími hovoriacimi ako medzi mladšími) alebo biotop (väčšia interferencia medzi ľuďmi hovoriacimi na vidieku ako medzi obyvateľmi miest):

a) proces zvaný desonorizácia a zvláštne napätie, ktoré spoluhláska /d/ nadobúda na konci slova a z ktorej sa stáva neznelé /t/ (*pared --> paret*)

b) velarizovaná výslovnosť /l/ (*fatal --> fatał*)

c) vyslovenie /s/ - ba dokonca /θ/ - v intervokalických kontextoch

Charakteristický gramatický jav španielčiny v týchto rečových spoločenstvách v zámene konjunktívu prézentu za indikatív budúceho času v podrad'ovacích vetách (*Cuando vendrás, iremos al cine x Cuando vengas, iremos al cine*) (Blas Arroyo, 2004).

V predložkovej paradigme takisto existujú prípady substitúcie, napríklad medzi *en* a *con*. Napríklad v katalánsky hovoriacich regiónoch Valencijského spoločenstva, kde sa slovo *amb* vyslovuje prakticky rovnako ako *en*, dochádza k takýmto zámenám:

o) La pequeña está en (esp. gen. con) fiebre.

p) Él vino en (esp. gen. con) Tomás.

Táto vlastnosť je viac-menej obmedzená na neformálny rečový prejav a nižší sociolekt. Avšak existuje aj inverzný postup, to znamená použitie *con* v kontextoch vyhradených pre *en* vo všeobecnej španielčine (Blas Arroyo, 1993). K týmto prípadom dochádza vtedy, keď predložka uvádza frázy týkajúce sa vozidiel a dopravných prostriedkov, ktoré by v iných variantoch španielčiny znamenali použitie *en*:

q) Vino con (esp. gen. en) el taxi de las nueve y pico ese.

Za zmienku stojí použitie slovesa *hacer* v kontextoch, ktoré sa v iných variantoch javia ako vyhradené pre iné slovesá: *hacer bondad* (=portarse bien), *hacer buena cara* (=tener buena cara), *hacer olor* (=oler mal), *hacer mal* (=doler), *hacer miedo* (=dar miedo), *hacer cara de* (=poner cara de), *hacer servir* (=utilizar), atď.

Sociálna distribúcia týchto výrazov sa však líši medzi tými, ktoré dosahujú takmer univerzálne rozšírenie, napr. *hacer buena/mala cara* a iné, ktoré vo všeobecnosti patria medzi najvyššie sociolekty (*hacer bondad*, *hacer servir*).

Ďalšími dvomi novšími podtypmi sú import a strata. K importu dochádza v tých prípadoch, v ktorých modelový jazyk prenáša cudzí prvok alebo štruktúru do cieľového jazyka. Napríklad prítomnosť partitívnej morfémy *de*, ktorá je charakteristická pre katalánsku syntax: „*En tinc de noves, de taules*“ a zároveň neznáma pre tú španielsku.

r) Me gusta el disco, pero los hay de (∅) mejores.

Prítomnosť určitého člena pred vlastnými podstatnými menami je typickou črtou katalánsky hovoriacich oblastí a to ako v prípade použitia mužského (*El Juan no ha llegado todavía*), tak aj ženského člena (*La Núria no ha venido*), čo je pomerne často sa vyskytujúci jav v neformálnych komunikačných situáciách.

Na záver uvedieme ešte prípady z lexikálnej úrovne, ktoré sú bežné v týchto regiónoch. Sémantická kondenzácia je niečo čo charakterizuje tieto pojmy, pretože v španielčine je štandardizované použitie dlhších fráz. Je to napríklad prípad sloviac ako *caldre (ser necesario)* (Blas Arroyo, 2004).

Tieto a mnohé ďalšie faktory ovplyvňujú, zabraňujú alebo uľahčujú príčinu interferencii. Zároveň je potrebné brať do úvahy aj sociálnu skupinu, do ktorej hovoriaci patria. Ak sú účastníkmi komunikačnej situácie dvaja bilingvisti, alebo jeden z nich je monolingvný, nemenej dôležitá by bola skutočnosť, či išlo o ústny alebo písomný, formálny alebo neformálny prejav (Payrató, 1985).

Z popisu mechanizmov vyplýva, že jednotlivé roviny jazykového systému (konkrétne fonetická, morfosyntaktická a lexikálna) bývajú ovplyvňované vyššie spomínanými procesmi v rôznej miere. V praktickej časti sa zameriame na konkrétne výsledky vplyvu týchto mechanizmov v lexikálnej rovine.

3.2.4 Charakteristika katalanizmov na rôznych jazykových úrovniach

Rozmanitosť španielčiny, ktorou sa hovorí na územiach, v ktorých je v kontakte s inými jazykmi, sa okrem iného vyznačuje špecifickými fonetickými, gramatickými a lexikálnymi črtami. V mnohých prípadoch sa stretávame s výsledkom historických transferov, čo znamená, že sú dokonale začlenené do bežného užívania španielčiny a zvyčajne už nie sú vnímané ako dôsledok jazykového kontaktu.

V tejto podkapitole sa zameriame na identifikáciu najvýznamnejších fonetických, gramatických a lexikálnych črt španielčiny, ktoré možno pozorovať pri užívaní španielčiny na katalánsky hovoriacich územiach.

Pri popise charakteristík budeme rozlišovať medzi výpožičkami a interferenciou (o interferencii viac v podkapitole 1.2.4) (Moreno-Fernández & Caravedo, 2023).

Fonetická rovina

Španielčina, ktorou sa hovorí na územiach v kontakte s katalánčinou, sa okrem iných fonetických znakov vyznačuje:

- velarizáciou [ɣ] znej laterálnej alveolárnej fonémy /l/;
- prechodom zo znej alveolárnej okluzívy /d/, v implozívnej polohe, na neznélú, približujúcu sa k výslovnosti [t];
- častým používaním poloopených samohlások [ɛ, ɔ];
- výslovnosťou neutrálnej samohlásky [ə] namiesto otvorenej samohlásky [a];
- zjednodušenie rozdielu medzi výslovnosťou [o] / [u] na [u];
- výskytom „sesea“ v dôsledku redukcie rozdielu medzi neznelou dentálnou frikatívou [θ] a neznelou alveolárnou frikatívou [s] (Moreno-Fernández & Caravedo, 2023).

Morfosyntaktická rovina

Z početných charakteristických morfosyntaktických črt španielčiny v kontakte s katalánčinou uvádzame nižšie niektoré z tých najbežnejších:

- časté používanie určitých členov s vlastnými menami (*La Came es farmacéutica*);
- používanie privlastňovacích namiesto prízvučných osobných zámen (*delante tuyo, detrás nuestro*);
- použitie *como que* pred plnovýznamovým slovesom s príčinnou hodnotou (*Como que no me llamó, me fui al gimnasio*);
- ďalším gramatickým znakom je použitie slovesa *venir* s významom *ir* (*si te va bien, mañana venimos a tu casa*);
- dvojitá negácia pred slovesom (*tampoco no vino Xavier*);
- rozdielne použitie predložiek *a/en* ako v štandardnej španielčine; vplyvom jazykového kontaktu s katalánčinou sa ich použitie môže čiastočne prekrývať (*los niños están a la playa*) (Moreno-Fernández & Caravedo, 2023).

Lexikálna rovina

V tejto jazykovej rovine možno pozorovať vplyv katalánčiny na španielsky jazyk ako na úrovni slov, tak aj fráz a zložených výrazov. V mnohých prípadoch ide už o pozostatky dlhodobého kontaktu a boli začlenené ako formy spisovnej španielčiny iné sú zas považované za súčasné interferencie jazykového kontaktu.

Niektoré príklady zaužívaných slov v španielskom lexiku na katalánsky hovoriacom území sú: *acurrir* (=ocurrir), *chafardear* (=cotillear), *chucho* (=dulce), *faena* (=trabajo), *paella* (=sartén), *pica* (=fregadero), *sacar* (=quitar), *tirar* (=echar), atď.

Ďalej predostierame niekoľko typických lexikálnych prenosov považovaných za katalanizmy:

- Výrazy ako *hacer de* spolu s názvom povolania namiesto slovesa *ser* (*La Silvia hace de profesora*);
- *cerrar la luz* namiesto *apagar la luz*;

- *agradar* v širšom zmysle ako štandardné španielske *gustar* (*me agrada mucho la novena sinfonía*);
- *saber mal* v dvoch významoch: a) ľutovať (*me sabe mal no haberte llamado*)
b) byť nespokojný: (*me sabe mal que no me hayas llamado*)
- výrazy ako *ahora por ahora* (*hoy por hoy*); *hacer años* (*cumplir años*) alebo *¿Cuántos tenemos hoy?* (*¿A qué estamos hoy?*) (Moreno-Fernández & Caravedo, 2023).

4. Prípadové štúdie

4.1 Metodológia

Z popisu mechanizmov v predchádzajúcej kapitole vyplýva, že tieto procesy zasahujú v rôznej miere rôzne časti jazykového systému. Skúmanie týchto javov je obtiažna vec, keďže je typická predovšetkým pre hovorovú reč. Aj napriek tomu, že ide o sociolingvistickú tému, ako metódu sme si zvolili kvalitatívnu analýzu získaných dát. Prepojením týchto dát sme sa pokúsili vytvoriť reálny obraz skúmaného javu.

Viacerí lingvisti sa zhodujú na tom, že je možné pozorovať katalanizmy v hovorenom jazyku. Toto tvrdenie bolo jedným z dôvodov, prečo sme si zvolili ako korpus práve periodikum *La Vanguardia*, teda písanú formu jazyka. Toto živé médium v digitálnej podobe nám ponúka komplexnú a pestrú databázu článkov. Naším záujmom bolo overiť, či dochádza k jazykovým interferenciám aj v písomnej podobe, konkrétne v publicistickom štýle.

Výskum všetkých troch jazykových rovín, t.j. fonetickej, morfosyntactickej a lexikálnej, by vyžadoval rozsiahlu analýzu. Preto sme sa rozhodli v praktickej časti detailnejšie povenovať lexikálnej rovine a naša praktická časť má podobu 2 prípadových štúdií. Prvá prípadová štúdia skúma javy, ktoré sú považované za súčasné interferencie katalanizmov v španielskom jazyku. Druhá prípadová štúdia popisuje v skúmanom vzorku prítomnosť slov, ktoré sú tradične považované za katalanizmy.

Na prvú prípadovú štúdiu bol využitý materiál od Móniky Szigetvári z výskumnej časti diplomovej práce, ktorým je abecedne usporiadaná tabuľka všetkých interferencií nájdených v španielčine, ktorou sa hovorí v Katalánsku. Ide o súčasné interferencie katalanizmov do španielskeho jazyka.

K druhej prípadovej štúdií sme využili zoznam pôvodne 350 slov katalánskeho pôvodu (ktorý je neskôr redukovaný na základe našich kritérií), ktoré sú zaradené do bežného užívania španielskeho jazyka. Tento zoznam je zozbieraný na základe overených dát, ktoré poskytuje Španielska kráľovská akadémia (ďalej len DRAE).

Pre komplexnosť tejto témy sme sa rozhodli vymedziť si rámec skúmania. Na jeho definovanie boli uplatnené tieto kritéria:

- katalanizmy sú vo len forme podstatných mien
- korpus tvoria články z kategórií: Opinión, Vida, Gente, Comer⁹
- čas vydania publikácií je ohraničený na 2 mesiace: 1.12.2022-31.01.2023

Následne sme definovali všetky katalanizmy, ktoré boli v našom korpuse nájdené. Zároveň je ku každému katalanizmu uvedených niekoľko príkladov v kontextoch, v ktorých sa daný výraz vyskytol.

Korpus bol vytvorený v denníku La Vanguardia, ktorý je ovplyvnený katalánskym prostredím, vzhľadom k tomu, že redaktori sú zväčša katalánskeho pôvodu a periodikum je písané dvojjazyčne, v španielčine a katalánčine.

Na overovanie dát a analýzu daných výrazov sme používali rôzne zdroje v podobe slovníkov:

- Slovník Španielskej kráľovskej akadémie (ďalej len DRAE)
- Španielsky etymologický slovník (ďalej len DECEL)
- Stručný etymologický slovník španielskeho jazyka (3. vydanie od Joana Coromina)
- Veľký slovník katalánskeho jazyka (ďalej len DLCat)
- online platforma diccionaris.cat

Cieľom takto vytvorených prípadových štúdií bolo poskytnúť základný obraz o tom, či katalanizmy prenikli do novinárskeho jazyka a kvalifikovať ich. Zároveň čitateľovi tak poskytnúť obraz nielen o tom, ktoré slová sa medzi katalanizmy radia, ale aj o ich konkrétnom použití.

⁹ tieto kategórie boli zvolené na základe predpokladu, že v prvých troch kategóriách (opinión, vida, gente) by prítomnosť katalanizmov mohla byť preukázaná a kde by písomný prejav nemusel byť nevyhnutne neutrálny; štvrtá kategória bola zvolená vzhľadom k tomu, že veľa katalanizmov je práve z oblasti kulinárstva.

4.2 Prípadová štúdia č.1

Ako bolo spomenuté už vyššie, v tejto prípadovej štúdii sú analyzované súčasné interferencie katalanizmov v španielskom jazyku, za použitia zoznamu od Móniky Szigetvári. Hoci je veľmi pravdepodobné, že do tohto zoznamu by malo v súčasnosti patriť viac výrazov, pre komplexnosť témy a pre spracovanie tohto zoznamu sme sa rozhodli, že nám poslúži ako vodítko pri samotnej analýze.

Pred samotným hľadaním výrazov v našom korpuse sme si zoznam vymedzili na podstatné mená, ktoré sme následne vyhľadávali v kategóriách *Opinión, Vida, Gente, Comer*.

Zoznam katalanizmov bol po analýze korpusu obmedzený na týchto 8 výrazov v nasledovnom počte výskytov:

		Opinión	Vida	Gente	Comer	Spolu
1.	cojín	2	0	0	1	3
2.	ensalada	0	0	0	3	3
3.	parada	1	0	0	2	3
4.	rambla	3	0	0	0	3
5.	cuello	1	0	0	0	1
6.	neulas	0	0	0	1	1
7.	paleta	1	0	0	0	1
8.	soporte	1	0	0	0	1

Tabuľka č.1

4.2.1 Výsledky hľadania súčasných interferencií

1. cojín

Podľa DRAE slovo *cojín* pochádza z ľudovej latinčiny **coxīnum*, z *coxa* 'cadera' (DRAE, b.r.).

Španielsky aj portugalsky *coxim* pochádzajú z latinského *coxinum* cez katalánske *coixí*, ktoré má svoje koreláty v okcitančine, francúzštine a taliančine. O tom, že vývoj tohto slova bol ovplyvnený aj katalánčinou, hovorí Corominas, ktorý poznamenáva, že sa koncové *-u coxinu(m)* stratilo. Je to bežný jav v katalánčine, avšak netypický pre portugalčinu alebo španielčinu (DECEL, b.r.; Corominas, 1987).

Katalánski hovoriaci používajú toto slovo na označenie španielskych výrazov *cojín*, ako aj *almohada*. Katalánčina slovo *almohada* nepozná, navyše, rozdiel užitia týchto dvoch slov v španielčine je minimálny: *cojín* „1. *almohadón que sirve para sentarse, arrodillarse o apoyar sobre él cómodamente alguna parte del cuerpo*“; *almohada* „1. *colchoncillo que sirve para reclinar...sobre él la cabeza en la cama*. 2. *almohadón, colchoncillo para sentarse, arrodillarse, recostarse, etc.*“ (DRAE, b.r.). Slovo *almohada* má teda oproti slovu *cojín* v španielčine širší a všeobecnejší význam, kdežto v katalánčine *coixí* plní funkciu oboch týchto slov: „1. *sac de tela, de cuir, etc, rectangular, rodó, etc, cosit per tots costats, ple de llana, de ploma, de crin, d'espuma de niló o d'una altra matèria filamentosa i elàstica, per a recolzar-hi el cap, repenjar-hi l'esquena, els braços, posar sota els peus, etc.*“¹⁰ (Szigetvári, 1994).

V našom subkorpuse boli nájdené 2 výskyty v týchto kontextoch:

«*Las piernas estiradas, un **cojín** sobre los muslos con el ordenador situado en la cúspide y la pantalla a treinta centímetros de distancia de las lentes progresivas de mis gafas.*»

¹⁰ 1. látková, kožená a pod. "taška", obdĺžnikového, okrúhleho alebo iného tvaru, zo všetkých strán obšitá, vyplnená vlnou, perím, konským vlasom, nylonovou penou alebo iným vlákniťm a elastickým materiálom, na podopretie - hlavy, chrbátu, ruky, alebo pod nohy atď.

(*La Vanguardia, Opinión, 11/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/opinion/20221211/8639032/eufemismos-pereza-opinion-daniel-vazquez-salles.html>

«*El objetivo es que esta gran zona de Sarrià-Sant Gervasi, de tamaño similar a la Ciutadella (sin el zoo), deje de ser un lugar tensionado y se blinde como **cojín** de Collserola.*»

(*La Vanguardia, Opinión, 24/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230124/8707031/parque-tensionado.html>

Z nájdeného vyplýva, že výraz *cojín* bol použitý v kontexte, v ktorom by sa, v prípade, že by nešlo o katalanizmus, dal použiť aj výraz *almohada*.

2. cuello

Pôvodom z latinčiny (lat. *collum*.) toto slovo prechádzalo typickým procesom diftongizácie z kráťeho prízvučného *-o-* na *-ue-*. V archaickej latinčine to bol *collus*, ale trend smerom k strednému rodu mnohých častí tela spôsobil, že forma *collum* triumfovala. Odtiaľ pochádza aj odvodený *collaris*, ktorý nám dáva *collar* a z neho aj slová *degollar*, *coletó* a kultizmus *tortícolis* (DECEL, b.r.).

Katalánčina síce rozlišuje slová *garganta* (podľa DRAE: „*espacio interno comprendido entre el velo del paladar y la entrada del esófago y de la laringe*“) a *cuello* (podľa DRAE: „*parte del cuerpo más estrecha que la cabeza, que une a ésta con el cuerpo*“) - *gola*, *coll* -, v určitých výrazoch však uprednostňuje použitie slova *coll*, kdežto v španielčine by bolo použité slovo *garganta*. „*Me duele la garganta*“ môže mať v Katalánsku podobu „*me duele el cuello*“, čo je kalk katalánskeho „*em fa mal del coll*“ (Szigetvári, 1994).

Bol nájdený 1 výskyt v nasledovnom kontexte:

«...y no hay ningún ingeniero supervisor que invente alguna argucia para evitar que te rebanen **el cuello**.»

(*La Vanguardia, Opinión, 03/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221203/8632082/ingeniero-supervisor.html>

Slovné spojenie *podrezat' krk* sa však v španielčine vyskytuje častejšie v spojení *rebanar la garganta*.

3. ensalada

Podľa DRAE je definíciou slova *ensalada*: „*Mezcla confusa de cosas sin conexión*“ (DRAE, b.r.).

Etymologický slovník DECEL zas popisuje slovo *ensalada* ako slovo latinského pôvodu a znamená „studená zmes zeleniny ochutená olejom, octom a soľou“. Jeho lexikálnymi zložkami je predpona *in-* (do vnútra), *salsus* (slaná) a prípona *-ada* (DECEL, b.r.).

Szigetvári tvrdí, že sa *ensalada* môže v niektorých prípadoch vyskytovať ako interferencia a označovať „zeleninu, ktorá zvyčajne slúži ako základ jedla“: *la lechuga*. Je zvláštne, že tieto dve veci sú zamieňané, keďže katalánčina má pre šalát-zeleninu aj samostatné slovo: *enciam* alebo *lletuga*. Napriek tomu sa však tento jav vyskytuje: „*He comprado dos ensaladas en la plaza*“ (Szigetvári, 1994).

Po analýze nášho subkorpusu sme našli 3 výskyty v kontexte, kde je použitím slova *ensalada* myslený „zelený šalát“ ako zelenina:

«*Hamburguesa con ensalada* (Getty Images)»

(*La Vanguardia, Comer, 23/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20221223/8642038/menu-semanal-batch-cooking-semana-26-30-diciembre.html#foto-5>

«Especialmente si estoy preparando una crema de verduras, una **ensalada** rallada o una salsa para la pasta... »

(*La Vanguardia, Comer, 06/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20230106/8666995/menu-semanal-batch-cooking-semana-9-13-enero-jose-baig.html>

«...o las **ensaladas** con endivias y un aliño cítrico. »

(*La Vanguardia, Comer, 14/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221214/8644295/salmon-ahumado-royal-menu-navidad-estrella-mesa-te-convertira-perfectoanfitrión-brl.html>

4. neula

Neula je slovo katalánskeho pôvodu (z kat. *neula*), ktorého predchodcom bol latinský výraz *nebula* („hmla“, „para“) (DECEL, b.r.).

Je to dezert, ktorý má v španielčine ekvivalent *barquillo*. Ide o slovo súvisiace s produktom z kulinárskej oblasti a väčšinou ho použijú katalánsky hovoriaci (Szigetvári, 1994).

Pretože ide o typicky katalánsku pochúťku, je na mieste predostrieť katalánsku definíciu tohto slova: „*Full prim de pasta de farina i sucre, aromatitzat amb canyella o altres essències, que es cou enrotllat en forma de canó: les neules es mengen per Nadal*“¹¹ (diccionaris.cat, b.r.).

« *Es el caso, por ejemplo, del turrón crujiente de **neulas**. »*

(*La Vanguardia, Comer, 01/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221201/8624897/sabores-sorprendentes-dulce-tradicional-turrón-pistacho-neulas-brl.html>

5. paleta

¹¹ ide o tenký plát cesta z múky a cukru, ochutený škoricou alebo inými esenciami, ktorý sa upečie a vyvalká do tvaru rolky, zvyčajne sa jedáva na Vianoce

V Katalánsku má toto slovo obvyklé použitie, v bežnej španielčine by však v rovnakom kontexte bolo použité slovo *albañil*. Podľa DLCat nájdeme slovo *paleta* vo významoch: „a) *mestre de paleta*; b) *el qui treballa en la construcció o en la reparació d'edificis, etc, i posseeix un cert nivell de coneixements i d'experiència*; c) *mestre de paleta - mestre de cases*“¹² (Szigetvári, 1994).

V inom katalánskom slovníku je slovo definované ako: „*Persona que es dedica a la construcció d'edificis: els paletes fan parets, enrajolen terres, etc*“¹³ (Diccionaris.cat, b.r.).

Z vyššie uvedeného vyplýva, že katalánčina naozaj slovo *paleta* používa vo význame povolania *murár*, naopak v španielčine je toto užitie skôr raritou. Pri skúmaní nášho subkorpusu sme slovo *paleta* skutočne našli v tomto význame - uzatvorili by sme to teda ako vplyv katalánčiny, t.j. pôjde o katalanizmus.

« Desde el momento en que el **paleta** te dice „vamos a hacer una cata para saber si los bajantes pasan por aquí”, estás perdido. »

(*La Vanguardia, Comer, 28/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230128/8715443/sombra-sombra.html>

6. parada

Použitie slova *parada* na označenie „miesta“ (špan. *puesto*), napríklad na tržnici, je v Katalánsku veľmi bežné (do katalánčiny bolo zavedené ako barbarizmus: *no hi ha puesto - no hi ha lloc*). Pochádza z katalánskeho výrazu *parar taula* (Szigetvári, 1994).

Podľa DLCat je *parada* „*exposició de mercaderies que hom fa en una fira, mercat, etc*“¹⁴ (DLCat, b.r.).

Takúto situáciu, kedy sme výraz *parada* našli práve v tomto význame nastala celkom 3 krát:

¹² a) murársky majster; b) ten, kto pracuje na výstavbe alebo oprave budov, a pod. a má určitú úroveň vedomostí a skúseností v tejto oblasti; c) murársky majster

¹³ osoba, ktorá sa venuje stavbe budov: murári, ktorí robia omietku, dlážené podlahy, a pod.

¹⁴ výstava tovaru na jarmoku, trhu

« El dirigente socialista hizo un escueto recorrido y se detuvo en varias **paradas** que ofertaban productos gastronómicos. Tras visitar un puesto de venta de miel, una **parada** algo desangelada le llamó la atención. »

(*La Vanguardia, Opinión, 07/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221207/8637475/illa-pelador-patatas.html>

« ...está permitido llevarse el táper al súper y que el charcutero o la pescadera lo utilicen para entregarnos los productos que compremos en sus **paradas**. »

(*La Vanguardia, Comer, 18/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20230118/8686176/claves-llevar-taper-super-ahora-permitido.html>

« Ya todas partes incluía el Quiosco, el bar de su madre de la **parada** 465 del Mercado de La Boquería en el que Juanito ayudaba con esmero detrás de la barra sirviendo bocadillos y cruasanes... »

(*La Vanguardia, Comer, 22/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20221222/8654231/pinocho-boqueria-juanito-joan-bayen-perez.html>

7. rambla

Toto slovo pochádza z arabského *rámbla*, a to z klasickej arabčiny zo slova *ramlah* (špan. *arenal*) (DRAE, b.r.).

V bežnej španielčine sa slovo *rambla* používa ako vlastné meno, ktoré sa vzťahuje ku konkrétnej ulici Las Ramblas v Barcelone. V Katalánsku sa bežne používa ako názov a plne zodpovedá definícii DLCat „*Camí o carrer destinat a passeig*“¹⁵ (DLCat, b.r.).

Hoci nám DRAE ponúka aj všeobecnú definíciu tohto výrazu, podľa Moniky Szigetvári ide, v prípade použitia tohto výrazu na pomenovanie akejkoľvek ulice, o katalanizmus (Szigetvári, 1994).

¹⁵ cesta alebo ulica určená na prechádzanie

V analyzovanom subkorpuse sme našli 3 výskyty, z ktorých každý pomenováva inú ulicu:

« ...que frotar los ojos cuando retrató las columnas flotantes de la **rambla** de Can Mora de Sant Cugat del Vallès... »

(*La Vanguardia, Opinión, 26/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221226/8659280/columnas-flotantes-rambla-can-mora.html>

« ...en el triángulo que forman la Diagonal, la **rambla** del Poblenou y la calle Bolívia, en marzo del 2015. »

(*La Vanguardia, Opinión, 21/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230121/8698346/malip-esta.html>

« ...cuadro de Las meninas que se podía ver en la **rambla** Nova de Tarragona, en pleno mercadillo callejero... »

(*La Vanguardia, Opinión, 11/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230111/8674539/meninas-mercadillo-callejero-tarragona.html>

8. soporte

Toto podstatné meno je odvodené od slovesa *soportar*, ktoré pochádza z latinského *supportāre*, neskôr v neskorej latine *soportar, sostener* (DRAE, b.r.).

Posledným príkladom z predostieraných katalanizmov je síce podstatné meno, ale užívané v slovesnej väzbe, konkrétne *dar soporte*, ktorá je považovaná podľa Szigetvári za katalanizmus. Hovorí, že takéto slovné spojenie sa môže vyskytovať práve v publicistickom štýle a takisto tvrdí, že v bežnej španielčine sa používa na vyjadrenie tohto významu sloveso *apoyar* (Szigetvári, 1994).

Na základe našej analýzy sme našli 1 prípad, kedy bola použitá väzba *dar* + *soporte* v nasledujúcom kontexte:

« ...los fundamentos de la sensibilidad artística y estética que dan **soporte** y forma a la creatividad haciéndola artificial. »

(*La Vanguardia, Opinión, 07/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230107/8669468/creatividad-artificial-cultural-digital.html>

4.3 prípadová štúdia č.2

V druhej prípadovej štúdií sme skúmali prítomnosť výrazov, ktoré sú tradične považované za katalanizmy. Ako odrazový mostík nám slúžil zoznam katalanizmov s názvom *Palabras de origen catalán en el castellano*, ktorý bol vytvorený na základe Španielskej kráľovskej akadémie (DRAE). Z celkového množstva 350 slov bol zoznam zredukovaný na 43 úspešne dohľadaných katalanizmov v našom korpuse. Ako je možné vidieť v tabuľke č.2, niektoré slová majú veľký počet výskytov, preto sme pri charakteristikách daných výrazov použili len vybrané ukážky v kontexte.

Cieľom tejto prípadovej štúdie bolo čitateľovi poskytnúť obraz nielen o tom, ktoré slová sa medzi katalanizmy radia, ale aj o ich konkrétnom použití.

		Opini3n	Vida	Gente	Comer	Spolu
1.	viaje	50	10	176	30	266
2.	prensa	49	1	204	11	265
3.	papel	86	3	121	41	251
4.	pantalla	14	2	47	9	72
5.	reloj	14	0	41	2	57
6.	orgullo	12	0	26	10	38
7.	escudella	1	0	0	29	30
8.	coca	2	0	0	17	19
9.	correo	8	2	4	4	18

10.	chuleta	2	0	0	10	12
11.	guante	5	0	5	1	11
12.	faena	4	0	2	2	8
13.	paella	1	0	0	7	8
14.	molde	0	0	1	6	7
15.	ventresca	0	0	0	7	7
16.	masía	2	0	0	4	6
17.	cohete	2	0	2	0	4
18.	alioli	1	0	0	2	3
19.	añoranza	3	0	0	0	3
20.	envite	3	0	0	0	3
21.	lonja	0	0	0	3	3
22.	manjar	1	0	0	2	3
23.	rape	0	0	0	3	3
24.	barraca	1	0	0	1	2
25.	convite	0	0	1	1	2
26.	fango	0	0	0	2	2
27.	muelle	0	0	1	1	2
28.	payés	1	0	0	1	2
29.	percha	0	0	2	0	2
30.	pota	0	0	0	2	2
31.	retal	2	0	0	0	2
32.	retrete	1	0	0	1	2
33.	sor	2	0	0	0	2
34.	avería	1	0	0	0	1

35.	borraja	0	0	0	1	1
36.	congoja	1	0	0	0	1
37.	cortapisa	1	0	0	0	1
38.	dátil	0	0	0	1	1
39.	ensaimada	0	0	0	1	1
40.	ninot	1	0	0	0	1
41.	perol	1	0	0	0	1
42.	porche	1	0	0	0	1
43.	tirabeque	0	0	0	1	1

Tabuľka č.2

4.3.1 Výsledky hľadania výrazov tradične považovaných za katalanizmus

1. alioli

Prvým reprezentatívnym zástupcom pôvodných katalanizmov, respektíve slov katalánskeho pôvodu je zložené slovo *alioli* z katalánčiny *allioli*, neskôr ustálené v španielskom jazyku ako *alioli*. (DRAE, b.r.)

Je to omáčka vzhľadom pripomínajúca majonézu, ktorej zloženie pozostáva z cesnaku = *all* a oleja = *oli*, t.j. pôvodne teda *all i oli*, pričom je súčasťou sponové *i* v katalánčine, nie *y* ako v španielčine. V niektorých oblastiach Španielska a iných krajín sa píše *ali oli* ako variácia kvôli jeho fonetike. (DECEL, b.r.)

Rovnako ako v prípade mnohých iných typických jedál, aj tu sa používa katalánsky výraz, s výnimkou španielskeho ekvivalentu *ajiacete* (Szigetvári, 1994).

« ...mientras mi mirada quedaba presa en un mortero lleno de **alioli** preparado como es debido: ajo, aceite y una muñeca mágica que hacía bailar la maja hasta lograr el aderezo perfecto. »

« Dependiendo de la intensidad del aceite y del color de los ajos, el alioli era más o menos pálido. »

(La Vanguardia, Opinión, 25/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/opinion/20221225/8657080/cocinas-celebrities.html>

« ...espardeña al wok con alioli de sus propios jugos; »

(La Vanguardia, Comer, 09/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/sitios/20230109/8668658/umiko-mudanza-perder-personalidad.html>

2. añoranza

Podľa DRAE sme si potvrdili, že slovo pochádza z katalánčiny, konkrétne zo slova *enyorança* (DRAE, b.r.). Corominas taktiež potvrdzuje katalánsky pôvod a zároveň, že ide o deriváciu od slovesa *añorar* : „del cat. *enyorar* íd., y éste del lat. *ignōrāre* (ignorar), en el sentido de no saber (dónde está alguno), no tener noticias (de un ausente)“ (Corominas, 1987).

Na nasledujúcich príkladoch si ukážeme slovo *añoranza* v kontexte. Podľa našich kritérií boli nájdené tri výskyty:

«...de que difícilmente tendremos **añoranza** de algo malo, o muy malo. »

(La Vanguardia, Opinión, 25/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221225/8657931/pura-nostalgia.html>

« Y me invadió lentamente la **añoranza**. »

(La Vanguardia, Opinión, 29/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221229/8661652/10-esnuestro.html>

« *La pérdida de la patria, el exilio o la emigración desencadenaba ese sentimiento de nublada añoranza, ...* »

(*La Vanguardia, Opinión, 13/12/2022*)

3. avería

Pravdepodobne pochádza z katalánskeho *avaría*, ktorého pôvod bol z arabského *awāriyyah* (poškodený tovar) a tomu predchádzalo slovo z klasickej arabčiny - *awār* (porucha, chyba) (DRAE, b.r.).

Najbežnejšími významami sú: „1. *f. Daño que padecen las mercaderías o géneros.*

2. *f. Daño que impide el funcionamiento de un aparato, instalación, vehículo, etc*“ (DRAE, b.r.).

Z nášho prieskumu bol nájdený 1 výskyt:

« *Sufren averías frecuentes y proporcionan un agua demasiado cara.* »

(*La Vanguardia, Opinión, 29/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230129/8718351/guerra-agua-autonomias.html>

4. barraca

Z katalánskeho *barraca*, pravdepodobne predrímskeho pôvodu prešiel tento výraz v 15. storočí z katalánčiny do francúzskeho *baraque* a odtiaľ sa počas tridsaťročnej vojny preniesol do všetkých európskych jazykov (Corominas, 1987).

V analyzovanom subkorpuse boli nájdené 2 výsledky, prvý vo význame: „*Casa rústica, de planta cuadrangular, amb la coberta formant dos aiguavessos*

*en angle molt agut, pròpia de les planes costaneres de reguiu del sud dels Països Catalans, des de Tortosa fins a Oriola, especialment a l'Horta*¹⁶ (DLCat, b.r.).

« ...dejando excelentes dibujos de Montserrat, y diversos croquis de **barracas** valencianas.»

(*La Vanguardia, Opinión, 14/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230114/8681043/francia-meridiana.html>

Pre druhý výskyt a jeho význam by sme mohli použiť túto definíciu: „*Casa petita i rústica com les que habiten els qui exerceixen oficis en llocs solitaris i allunyats (carboners, roders, serradors, etc.)*“¹⁷ (DLCat, b.r.).

« Su destino estaba escrito desde que nació „en una **barraca** ruinosa, sin puerta, y donde nunca entraba el pan”. »

(*La Vanguardia, Comer, 13/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20230113/8637414/atracon-mortal-sangonera.html>

5. borraja

Podľa etymologického slovníka DECEL je pôvod slova *borraja* katalánsky, od slova *borratja*, vývojom z latinského akuzatívu *borragine(m)*, to z vulgárneho latinského názvu rastliny, *borago*, *borraginis* reprezentuje varianty *burrago* a *borago* (DECEL, b.r.).

Pomenovanie *borraja* je v Španielsku ustálené, najmä v oblastiach Aragónska a východnej Kastílie, v iných regiónoch existuje takisto forma *aborraja*. V Aragónsku bol známy tvar *boraina*, pochádzajúci z iného katalánskeho variantu *boraina* (DLCat, b.r.).

Bol nájdený jeden výskyt tohto výrazu:

¹⁶ Rustikálny dom štvoruholníkového pôdorysu so strechou tvoriacou dva odkvapy vo veľmi ostrom uhle, typický pre pobrežné pláne na juhu katalánskych krajín

¹⁷ Malý a rustikálny dom, v ktorom žijú tí, ktorí vykonávajú remeslá na osamelých a odľahlých miestach

« ...con una base de navaja en ajoblanco con melocotón de Calanda encurtido, gel de cava aragonés, perla de reducción de fondo de pata de vaca, coral de **borraja** y piel de limón. »

(*La Vanguardia, Comer, 24/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230124/8705449/cruz-navajas-tapa-pais-zaragoza-madrid-fusion-hosteleria-espana.html>

6. chuleta

Katalánske slovo *xulla* (ktorého *chuleta* je zdrobneninou) pochádza z aferézy formy starej katalánčiny *ensunya* a ktorá sa zmenila na *enxunya* a *enxulla*. Význam tohto slova v starej katalánčine bol „slanina“ alebo „bravčová masť“. To sa vyvinulo z latinského *axunguia*, zloženého slova z *axis* (osa) a z koreňa slova *ungere* (potrieť niečím masným) (DECEL, b.r.).

Keďže sa slovo objavuje najmä v kulinárskej oblasti, v celkovom počte 12 výskytov, uvedieme len pár príkladov z nájdeného:

« *Dora las **chuletas** en una sartén... »*

« *Coloca encima las **chuletas** y cocina tapado... »*

(*La Vanguardia, Comer, 20/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20230120/8694824/menu-semanal-batch-cooking-semana-23-27-enero.html>

« *Eso es lo que ridiculizamos cuando nos reímos de las espumas y las esferificaciones con la boca llena de **chuleta** y de cocochas. »*

(*La Vanguardia, Comer, 21/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/opinion/20221221/8652154/cocina-popular-populista-el-bulli.html>

« *...con asados o **chuletas** de cordero al sarmiento y con aves de corral y otras carnes blancas...»*

(La Vanguardia, Comer, 22/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/beber/20230122/8694077/vino-semana-monte-real-cepas-viejas-2021.html>

7. coca

Tento výraz má niekoľko významov, avšak nás pri hľadaní zaujímal práve ten, ktorý definuje DRAE ako: „*Torta, masa redonda de harina con varios ingredientes, cocida luego*“ a dodáva, že sa používa v Aragónsku, avšak tento termín bol prevzatý z katalánčiny (DRAE, b.r.). Je to ďalší potravinový výrobok, ktorý si uchováva aj v španielčine názov, keďže nemá preklad. V Katalánsku sa používa na označenie konkrétneho koláča (Szigetvári, 1994).

Celkom bolo nájdených 19 výskytov, uvedieme pár z nich:

« *Coca de manzana caramelizada con foie, canelones, croquetas...* »

(La Vanguardia, Comer, 19/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230119/8694394/comida-degustaran-sanchez-macron-preparada-equipo-nandu-jubany.html>

« ...que convive con dulces como los cruasanes, la **coca**, los hojaldres o las ensaimadas, cuyo proceso de elaboración sigue la misma filosofía. »

(La Vanguardia, Comer, 09/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/materia-prima/20230109/8668764/secretos-elaborar-brioche-perfecto.html>

« ...a **coca** de verduras la puedes hacer ahora, aprovechando que el horno está encendido,... »

(La Vanguardia, Comer, 06/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20230106/8666995/menu-semanal-batch-cooking-semana-9-13-enero-jose-baig.html>

8. cohete

Corominas tvrdí, že pôvod tohto slova je neistý, ale pravdepodobne pochádza z katalánčiny (Corominas, 1987).

DRAE a DECEL popisujú pôvod slova rovnako - z katalánskeho *coet* a to zas z *coa* (v súčasnej katalánčine *cua*), ktorého predchodcom je latinský výraz *cauda* (DECEL, b.r.).

Definície tohto slova sa čiastočne líšia v španielčine a katalánčine:

DRAE:

„1. m. Fuego de artificio que consta de un canuto resistente cargado de pólvora y adherido al extremo de una varilla ligera. Encendida la mecha que va en la parte inferior del canuto, la reacción que producen los gases expulsados le imprime un rápido movimiento hacia la altura, donde estalla con fuerte estampido.

2. m. Artefacto que se mueve en el espacio por propulsión a chorro y que se puede emplear como arma de guerra o como instrumento de investigación científica“ (DRAE, b.r.).

DLCat:

„1. Artifici de pólvora que, en ésser encès, llança un doll de partícules en ignició que generalment al final detonen.

2. Nom donat a diversos ginys semblants als coets per la manera d'ésser disparats“¹⁸ (DLCat, b.r.).

«...partiendo de Ucrania rumbo a Miss Universo al son de bombardeos, explosiones, drones kamikazes y **cohetes**... »

(La Vanguardia, Gente, 14/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230114/8682620/guerra-ucrania-traslada-miss-universo.html>

¹⁸ 1. Zariadenie na strelný prach, ktoré po zapálení spustí prúd zapalovacích častíc, ktoré zvyčajne na konci vybuchnú

2. Názov priradený určitým druhom rakiet podľa spôsobu ich odpaľovania

«...inaugural para ver el lanzamiento del **cohete** que da comienzo a las fiestas de San Sebastián Mártir.»

(*La Vanguardia, Gente, 20/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230120/8698260/gloria-camila-victima-robo-inauguracion-museo-jose-ortega-cano.html>

«...y el tema de Shakira y Bizarrap es un absoluto **cohete**.»

(*La Vanguardia, Opinión, 16/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230116/8684877/universo-chisme.html>

« ...de los más destacados anti-woke no es para echar **cohetes**, »

(*La Vanguardia, Opinión, 18/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221218/8649199/guerra-wokes.html>

Slovo *cohete* bolo nájdené v našom subkorpuse celkom v počte 4, z toho 2 výskyty v kategórii *Gente* a 2 v kategórii *Opinión*. Z hore uvedeného vyplýva, že výraz *cohete* možno nájsť aj v prenesenom význame „zbraň“, konkrétne v treťom príklade.

9. congoja

DRAE tento výraz definuje ako „mdlobu“, „úzkosť“, „súženie“, atď (*Desmayo, fatiga, angustia y aflicción del ánimo*) (DRAE, b.r.).

Slovo *congoja* pochádza z katalánskeho *congoixa* a to z latinského *congustia*. Forma slova je tvorená predponou *co-* („globálny“, „spoločný“) a *angustia* („úzkosť“, „tieseň“). *Angustia* je tvorená koreňom latinského slovesa *angere* („stláčať“, „utláčať“), z ktorého vznikajú aj slová ako *angor*, *angina*, *angosto*, *angustia*, *ansia* a *ansiedad*. Pochádza z indoeurópskeho koreňa **angh-* (DECCEL, b.r.).

Ako príklad uvádzame 1 výskyt nájdený podľa zadávaných kritérií:

«...proporcionar un asunto, una amenaza, que obligue a todo el planeta a sincronizarse en su **congoja** y su propósito. »

(*La Vanguardia, Opinión, 16/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230116/8684877/universo-chisme.html>

10. convite

Slovo *convite* vyjadruje „čin pozývania“. Pochádza z katalánskeho *convit*, ktoré je odvodené z latinského *convitare* (DECEL, b.r.). Okrem iného môže vyjadrovať aj „repciu“ alebo „banket“: „*Función y especialmente comida o banquete a que es convidado alguien*“ (DRAE, b.r.).

Celkovo boli nájdené 2 výsledky, v kategóriach *Gente* a *Comer*:

«...ya que todos se acabaron enterando e incluso había prensa a la puerta del **convite**. »

(*La Vanguardia, Gente, 13/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230113/8680994/maria-monte-muestra-fotografias-luna-miel-inmaculada-casal-mmn.html>

«El **convite** se ha organizado como una comida tipo cóctel... »

(*La Vanguardia, Comer, 19/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230119/8694394/comida-degustaran-sanchez-macron-preparada-equipo-nandu-jubany.html>

11. correo

Slovo *correo* pochádza z katalánskeho *correu* a to zo stredovekého francúzskeho *corlieu*, ktoré vzniklo spojením slov *corir* (dnes *courir*) a *lieu* (miesto). Pôvodný význam tohto slova je osoba, ktorá má za úlohu nosiť a prenášať korešpondenciu z jedného miesta na druhé, a nie korešpondencia samotná, ako je tomu dnes (DECEL, b.r.).

Corominas tvrdí, že pôvod tohto slova je o niečo komplexnejší, než ako sa zdá. Cez katalánske *correu*, okcitánske *corrieu*, ktoré sa môže javiť ako alternácia

starofrancúzskeho *corlieu* , pod vplyvom slovesa „bežat“. V španielčine sa toto slovo zamieňalo so stredovekým *correo* (taškou na uloženie peňazí), slovom bez etymologického vzťahu k súčasnému významu.

V slovníku španielskej akadémie nájdeme hneď niekoľko významov, ktoré sú dnes aktuálne (Corominas, 1987).

Tento výraz bol pri vyhľadávaní pokrytý vo všetkých 4 skúmaných kategóriach. Z každej preto vyberáme ukážku:

«Después de varias llamadas y unos cuantos **correos**, Finkelstein consiguió que algunos restaurantes más le guardaran mesa... »

(La Vanguardia, Comer, 04/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230104/8667634/ho-nre-bate-record-mundial-comer-18-restaurantes-michelin-menos-24-horas.html>

«...mantiene solamente una pequeña barra con taburetes altos frente a la ventana disponible para quien quiera echar un vistazo rápido a su **correo**. »

(La Vanguardia, Comer, 29/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221229/8659602/vuelven-cafeterias-mediterraneas-ordenadores-barullo.html>

«En la mañana de Navidad, envié un **correo** electrónico... »

(La Vanguardia, Gente, 17/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230117/8688350/autor-articulo-mas-cruel-meghan-markle-le-pide-perdon-palabras.html>

«Proporcione su dirección de **correo** electrónico... »

(La Vanguardia, Vida, 30/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/cribeo/estilo-de-vida/20221230/8663079/andrew-tate-rumania-greta-thunberg-pizza.html>

«Y una vez en marcha el sueño, en los **correos** nos explicaba, con textos y fotos, en qué momento preciso se encontraba...»

(*La Vanguardia, Opinión, 21/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230121/8698346/malip-esta.html>

«*Las acusaciones del ex espía las recogió El **Correo** y en ellas presumía de saber que Iglesias cobró dinero...*»

(*La Vanguardia, Opinión, 29/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230129/8716655/pais-deanacleto.html>

Na základe nájdených výskytov možno konštatovať, že najčastejšie nachádzame aktuálny význam slova *correo* vo význame „elektronická pošta“/„e-mail“.

12. cortapisa

Tento výraz je tvorený spojením slov *cortar* a *pisar* a slúži na pomenovanie „podmienky“ alebo „obmedzenia, ktorým je niečo vyhradzované“; v minulosti sa používal aj vo význame: „podšívka z inej látky, ktorá bola nanesená na určité časti oblečenia“. Je pôvodom zo starokatalánskeho *cortapisa*, ktoré bolo vyvinuté pravdepodobne z latinčiny (Corominas, 1987).

Bol nájdený 1 výskyt tohto slova a to konkrétne v kontexte:

«*Es mayoritario el número de ciudadanos que consideran esta norma como un progreso, y que no están dispuestos a someterla a **cortapisas** ni condicionantes.* »

(*La Vanguardia, Opinión, 18/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230118/8693431/vox-tensa-cuerda.html>

13. dátil

Výraz, ktorý pochádza z katalánskeho *dàtil*, ktorého predchodcom je latinské *dactylus* a to pochádza z gréckeho *δάκτυλος* *dáktylos* (*dedo*) (DRAE, b.r.). Práve na základe týchto súsledností sa ľudovo hovorí prstom *dátiles*.

Okrem toho, že ide o ovocie, DLCat má pre tento výraz ešte jednu definíciu z oblasti zoológie: „*Mol·lusc de l'ordre dels anisomiaris, de la família dels mitílids (Lithodomus lithofagus), de closca allargada, de color marronós i amb les línies de creixement molt marcades*“¹⁹ (DLCat, b.r.).

V našom subkorpuse boli pôvodne nájdené 3 výskyty v kategórii *Comer*, avšak jednalo sa o rovnaké články:

« ...la elección de la chef es pularda rellena de **dátiles**, manzana y frutos rojos. »

(*La Vanguardia, Comer, 22/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221222/8652853/3-ideas-tus-mesas-navidad-menus-maridajes-personalizados-brl.html>

14. ensaimada

Ide o typické sladké pečivo pochádzajúce z Malorky. Hoci sa tento výraz radí medzi katalanizmy, konkrétnejšie ide však o výraz z malorského dialektu.

Pochádza z katalánskeho *ensaimada*, slova odvodeného od *saim* („živočíšny tuk“, „bravčová masť získaná z prasaťa, kravy alebo čohokoľvek iného“), ktorému predchádza latinské *sagimen* („živočíšny tuk“) (DECEL, b.r.).

Keďže ide o ďalšieho zástupcu z kulinárskej sféry, bolo veľmi pravdepodobné, že jeho výskyt by mohol byť práve v kategórii *Comer*:

« un brioche cien por cien artesanal que convive con dulces como los cruasanes, la coca, los hojaldres o las **ensaimadas**, cuyo proceso de elaboración sigue la misma filosofía.»

(*La Vanguardia, Comer, 09/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/materia-prima/20230109/8668764/secretos-elaborar-brioche-perfecto.html>

¹⁹ Mäkkýš z radu Anisomiaris, z čeľade mytiloidných (*Lithodomus lithofagus*), s pretiahnutou lastúrou, hnedastej farby a s veľmi výraznými rastovými líniami

15. envite

V tomto prípade s DRAE aj DLCat zhodujú v definíciách tohto slova. Čo sa týka pôvodu, DRAE uvádza, že pochádza pravdepodobne z katalánskeho *envit*. DLCat zachádza, čo sa etymológie týka o málo ďalej a udáva, že slovo *envit* vzišlo od slova *envidar* (DRAE, b.r.; DLCat, b.r.).

V tomto prípade boli nájdené 3 výskyty, všetky z kategórie *Opinión*:

« Este año, el presidente Joe Biden no tiene **envites** electorales, una vez superadas con buenas notas las elecciones de mitad de mandato... »

(*La Vanguardia, Opinión, 27/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221227/8660477/sentimiento-vulnerabilidad.html>

« ...no hubo armas ni explosiones, ni emboscadas ni convoyes asesinos, sino otro tipo de **envite**.»

(*La Vanguardia, Opinión, 15/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221215/8645302/profesion-desplumada.html>

« Aun si saliera con bien de estos **envites**, la situación brasileña y global tampoco le ayudaría.»

(*La Vanguardia, Opinión, 03/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230103/8667217/retos-lula.html>

16. escudella

Ide o pokrm typický pre Katalánsko, DRAE ho charakterizuje ako: „*Guiso típico catalán que se prepara a base de verduras, fideos gruesos y arroz*“ (DRAE, b.r.).

To, že ide z etymologického hľadiska o katalanizmus, charakterizuje DRAE a uvádza, že pochádza z katalánskeho *escudella* (DRAE. b.r.).

Tento názov by mohol byť dôsledkom metonýmie pomenovania „nádoby“/ „kastrólu, v ktorom sa jedlo podáva“ - *escudilla* a ktorá pochádza z latinského *scutella*.

Celkovo bolo nájdených 30 výskytov, prevažná väčšina v kategórii *Comer*, keďže sa jedná o typicky katalánsku pochúťku. My uvádzame len pár príkladov:

« ...el balde en el que mi madre hervía la **escudella**. »

(*La Vanguardia, Opinión, 28/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221228/8660343/charo-te-quiere-ayudar.html>

« Franc le hablaba de la clientela que recibe todos los viernes, el día en que hay **escudella**. »

(*La Vanguardia, Comer, 21/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221221/8652263/escudella-i-carn-d-olla-lista-plantar-cara-boom-ramen.html>

« La **escudella** es un cocido clásico de la cocina catalana que se elabora con diferentes partes del cerdo, pollo o ternera... »

(*La Vanguardia, Comer, 20/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20221220/8650533/receta-terrina-carn-d-olla-escudella-miquel-antoja.html>

17. faena

Z etymologického hľadiska sa toto slovo vyvinulo nasledovne: zo starej katalánčiny od slova *faena* (dnes *feina*), tomu predchádzal latinský výraz *facenda*, a pred tým z klasickej latiny *facienda* „*coses que han de ser fetes*“²⁰ (DLCat, b.r.).

²⁰ veci, ktoré je potreba urobiť

V katalánčine je slovo *feina* ekvivalentom španielskeho *trabajo*, resp. katalánsky hovoriaci by použili spojenie *tenim feina* v zmysle *tengo trabajo que hacer* (DECEL, b.r.).

V kontexte sme tento výraz našli 8 krát, uvedieme preto len pár príkladov:

« ...cinco personas, cuatro en traje de **fuena**, y él acicalado como para ir a una boda. »

(*La Vanguardia, Comer, 27/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20230127/8681996/pastelero-buffalo-bill.html>

« Cabe recordar que la periodista, de 35 años, pasa mucho tiempo lejos de casa debido a su **faena** como reportera... »

(*La Vanguardia, Gente, 02/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221202/8631384/melissa-jimenez-pronuncia-sobre-imagenes-marc-bartra-jessica-goicoechea.html>

« El segundo quedará en casa y seguirá el trabajo: hacer el pan, cuidar el huerto, arreglar la colada, llevar la comida al descanso de la **faena** de los hombres... »

(*La Vanguardia, Opinión, 07/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/opinion/20221207/8635341/alimentar-cotidiano-maria-sanchez-movimiento-das-coisas.html>

18. fango

Výraz *fango* pochádza z katalánskeho *fang*, pôvodne z latinčiny, ktorá prevzala germánsky výraz *fani, lodo* (DECEL, b.r.).

Katalánsky zdroj ponúka okrem dvoch totožných definícií spolu s DRAE ešte jednu: „*Atuell fet d'aquest material*“²¹ (DLCat, b.r.).

²¹ Vydatá pomôcka vyrobená z určitého materiálu (napr. kov a pod.)

« ...le sacaba siempre del peligro, aunque llegaba a la taberna ”con el contacto viscoso y el hedor de **fango** de una verdadera anguila”. »

(La Vanguardia, Comer, 13/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20230113/8637414/atracon-mortal-sangonera.html>

« Joaquín Salado Monreal escribió Lodo y **fango** en las residencias, un libro donde da voz a trabajadores y familiares... »

(La Vanguardia, Comer, 26/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20230126/8708964/marea-residencias-ultimos-guardianes-dieta-ancianos.html>

V nájdených výsledkoch môžeme pozorovať použitie výrazu *fango* v zmysle „bahno“ („Lodo glutinoso que se forma generalmente con los sedimentos térreos en los sitios donde hay agua detenida“), tak v zmysle „degradácia“, „poníženie“, „špina“ (*Vilipendio, degradación*) (DRAE, b.r.).

19. guante

Historický prierez tohto slova je nasledovný:

frančina: *want* --> francúzština: *gant*--> katalánčina: *guant*--> španielčina: *guante*

Tento kus oblečenia, ktorý slúži na ochranu rúk pred chladom, mal pre Frankov veľkú symboliku. Hádzali ich protivníkovi do tváre , keď ho vyzývali na súboj (DECEL, b.r.).

DRAE ponúka širší záber významov tohto slova, v porovnaní s katalánskym DLCat.

Výraz *guante* bol v našom subkorpuse vyhľadaný celkom 11 krát. Uvedenie si niektoré zaujímavé slovné spojenia s týmto výrazom:

« Dicho Estado anduvo un cuarto de siglo tras Totò Riina, antes de poder echarle el **guante**.»

(*La Vanguardia, Opinión, 16/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230116/8687730/persistencia-mafia.html>

Slovné spojenie *echar el guante* je uvádzané aj v slovníku DRAE ako: „*Recoger dinero entre varias personas para un fin, por lo común de beneficencia*“ (DRAE, b.r.).

« *Pero la política, que debería ser el arte de lo posible, no está a la altura para recoger el guante de los nuevos retos.* »

(*La Vanguardia, Opinión, 07/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230107/8670532/barcelona-gran-proyecto.html>

Recoger el guante je v tomto prípade chápané ako *aceptar un desafío* (DRAE, b.r.).

« *...y mangas abullonadas que le sentaba como un guante.* »

(*La Vanguardia, Gente, 18/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230118/8691305/tamara-gorro-afrenta-36-cumpleanos-esperanza-problemas-salud-mental-mmn.html>

Prirovnanie *como un guante* uvádza DRAE ako: „*Perfecta o adecuadamente*“ (DRAE, b.r.).

20. lonja

Výraz *lonja* je pôvodne z katalánskeho dialektu *llonja*, tomu predchádzalo francúzske *loge* (*cámara, habitación*), z franského jazyka **laubja* (*sala*); predtým z neskorej nemčiny *loupea* (DRAE, b.r.).

V tomto prípade ide o pomenovanie miesta, väčšinou ide o prístav alebo tržnicu, kde sa stretávajú obchodníci na kúpu a predaj potravín.

Toto slovo má však ešte iný význam - *loncha* - avšak ten sa charakterizuje iným pôvodom (z francúzskeho *longe*) (DRAE, b.r.).

Keďže sa jedná opäť o sféru potravinársku, neprekvapuje nás, že bol tento výraz nájdený v kategórii *Comer*:

« *La almeja fina, que en el año 2001 tuvo un precio máximo en **lonja** de 22€... »*

(La Vanguardia, Comer, 05/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221205/8632075/crisis-marisco-gallego.html>

« *...sorbete de sandía y caviar, pez de **lonja** del día... »*

(La Vanguardia, Comer, 19/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221219/8638601/restaurantes-barcelona-gastronomia-descuentos.html>

21. manjar

Španielčina prevzala slovesné podstatné meno *manjar* z katalánskeho jazyka. Toto tvrdenie je doložené aj z DRAE, kde sa píše, že slovo *manjar* je pôvodne zo starokatalánskeho alebo okcitánskeho *manjar* (*comer*) (DRAE, b.r.).

« *La escudella i carn d'olla, que en su versión navideña es un **manjar** de lo más proteico y sabroso, no sólo no propicia colas. »*

(La Vanguardia, Comer, 21/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221221/8652263/escudella-i-carn-d-olla-lista-plantar-cara-boom-ramen.html>

« *Los mejores gastrónomos han glosado el sabor delicioso que se consigue con un **manjar** tan sencillo... »*

(*La Vanguardia, Opinión, 13/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221213/8642163/teoria-huevo-frito.html>

V týchto dvoch výsledkoch je možné si povšimnúť, že slovo *manjar* sa tu nachádza v zmysle „pochúťka“.

« *La ensalada es el único **manjar** que se repite todos los días... »*

(*La Vanguardia, Comer, 15/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20221215/8644084/chef-cocina-farmaceutica.html>

V tomto prípade slovo *manjar* reprezentuje neutrálny význam „potravina“.

22. masía

Slovo je prevzaté z katalánskeho *masia* a je derivátom staršieho slova *mas*, približne rovnakého významu.

Katalánske slovo *mas* pochádza z latinského *mansus*. V tvare *mansu(m)* katalánčina, ako obvykle, stráca všetky koncové samohlásky, okrem *a* a tiež vypúšťa *n* pred sykavkou, čím vzniká tvar *mas*. (DECEL, b.r.)

Slovo *masía* nesie veľmi špecificky vymedzený význam a to: „*Casa de labor, con finca agrícola y ganadera, típica del territorio que ocupaba el antiguo reino de Aragón*“ (DRAE, b.r.).

Výsledky hľadania výskytu tohto slova sú v počte 6, preto uvedieme len ukážky:

« *Cuando descubrió las rocas de los bosques de Olost, donde compartía una **masía** para cambiar de aires... »*

(*La Vanguardia, Opinión, 07/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230107/8670306/artista-inquieto-piedra-papel.html>

« Y en medio, la antigua **masía** de Bellmunt del Priorat que habitó el artista... »

(La Vanguardia, Comer, 08/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/beber/20230108/8668091/vino-semana-clos-fonta-2017.html>

« ...cuando los propietarios de las **masías** empezaron a vender sus uvas a los grandes elaboradores de vinos y cavas. »

(La Vanguardia, Comer, 16/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20221216/8647334/gallo-mas-vinicola-gall-negre-penedes.html>

23. molde

Slovo *molde* pochádza z latinského *modulus* („malý rozmer“, „modul“, „pravidlo“), zdobnenina od slova *modus* („miera“, „spôsob“). Za katalanizmus je považovaný preto, že do španielčiny prichádza práve z katalánčiny a to konkrétne týmto spôsobom: *modul(m)*--> *modle*--> *motle* (*kat.*)--> prechádzajúce do španielčiny vplyvom metatézy hlásky *l* (DECEL, b.r.).

DRAE nám katalánsky pôvod potvrdzuje a predostiera hneď niekoľko rôznych definícií. My si na nájdených výsledkoch ukážeme niektoré z nich:

« Hay una tendencia entre los hombres de mi familia a casarse con mujeres que encajen en el **molde**. »

(La Vanguardia, Gente, 08/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221208/8637896/principe-enrique-meghan-markle-culpan-racismo-nuevo-documental.html>

V tomto prípade ide o význam „forma“ ako abstraktného pojmu.

« Con tan solo 32 años, esta pastelera rompe **molde** en Monroe Bakes, el obrador de Getafe en el que elabora dulces de alma japonesa y técnica francesa, influidos por la tradición repostera española... »

(La Vanguardia, Comer, 25/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230125/8708837/cocinero-pastelera-revelacion.html>

Molde v tomto kontexte vyjadruje „štandard“.

« No en vano, su **molde** se aleja de la convencional flauta para achatarse... »

(La Vanguardia, Comer, 24/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221214/8643016/6-restaurantes-barcelona-probar-cava-espumoso-vallformosa-gala-momento-tapa-limitado-brl.html>

Význam slova *molde* v tretej ukážke je „forma“, ale tu už ide, oproti prvému príkladu, o konkrétnu hmatateľnú formu.

24. muelle

Slovo *muelle* nájdeme v slovníku DRAE definované najskôr ako: „Pieza elástica helicoidal o espiral, generalmente de metal, dispuesta de modo que pueda utilizarse la fuerza que hace para recobrar su forma natural cuando ha sido modificada por presión o elongación.“

alebo

Adorno compuesto de varios relicarios o dijes, que las mujeres de distinción llevaban pendiente a un lado de la cintura“ (DRAE, b.r.).

Slovo *muelle* má však v týchto významoch priamy pôvod z latinčiny. My sa zameriame na slovo *muelle* z hľadiska týchto definícií: „*l. m. Obra de piedra, hierro o madera, construida en dirección conveniente en la orilla del mar o de un río navegable, y que sirve para facilitar el embarque y desembarque de cosas y personas e incluso, a veces, para abrigo de las embarcaciones.*“

alebo

2. m. *Andén alto, cubierto o descubierto, que en las estaciones de ferrocarriles sirve para la carga y descarga de mercancías*“ (DRAE, b.r.).

DRAE definuje z etymologického hľadiska tento výraz ako katalanizmus, resp. slovo pochádzajúce z katalánskeho *moll*. Corominas taktiež tvrdí, že prešlo vývojom z latinského *moles* cez gréčtinu až do katalánskej podoby (DRAE, b.r.; Corominas, 1987).

V našom subkorpuse sme našli celkom dva výskyty a oba identifikované práve ako katalanizmy:

« *Ellas también estaban en el **muelle** cargando camiones o de horneras.* »

(*La Vanguardia, Comer, 27/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221227/8650430/mantecado-estepa-dulce-navidad-mujeres.html>

« *La pedida se produjo en un **muelle**, con el mar como telón de fondo, un lugar que, al parecer, es especial para ellos.* »

(*La Vanguardia, Gente, 10/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221210/8639704/becky-g-compromete-sebastian-lletget.html>

25. **ninot**

Slovo *ninot* je katalánsky výraz, typický pre valencijčinu, resp. katalánčinu, ktorou sa hovorí vo Valencii. V španielčine sa však spopularizoval a ustálil vďaka známym festivalom *Fallas*, ktoré sa oslavujú vo Valencii (DECEL, .b.r.).

Ninot znamená v katalánčine „bábika“ alebo „strašiak“. Je zložené z pejoratívnej prípony *-ot* ekvivalentnej španielskemu *-ote* a základu slova *nin-*, variant slova *nen*. Tieto výrazy majú pravdepodobne súvis so starodávnou formou *ninno*, z latiny **ninnus*, hoci to nie je potvrdené (DECEL, b.r.).

Prítomnosť tohto výrazu v španielčine potvrdzuje aj DRAE, ktoré uvádza pôvod z katalánskeho *ninot* a definuje ho ako: „*Cada una de las figuras que forman parte de una falla*“ (DRAE, b.r.).

« *Sin pagar ni luz, ni agua ni nada. De eso también se encarga el **ninot** que también paga la hipoteca.* »

(*La Vanguardia, Opinión, 09/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221209/8638000/quedate-casa.html>

V tomto výsledku hľadania možno pozorovať prenesený význam slova *ninot*, tak ako uvádza DLCat: „*Nom aplicat a una persona que es deixa manejar, es presta a servir d'objecte de burla, etc. Tothom en fa el que vol: és un ninot*“²² (DLCat, b.r.).

26. orgullo

Ako DRAE, tak Corominas potvrdzujú pôvod tohto slova z katalánskeho *orgull*, a ten z franského **ǔrgōlī* odvodeného zo staronemeckého *urguol*. Hláskové zmeny, konkrétne *-ll* a zmenu otvoreného *o* na *u* možno vysvetliť iba katalánskou fonetikou (DRAE, b.r.; Corominas, 1987).

« *Pero también quiero que sepas la emoción y el **orgullo** que siento cuando una de las mejores editoras de este país me dice que lo que escribiste es impresionante.* »

(*La Vanguardia, Gente, 28/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230128/8716277/ana-obregon-punto-acabar-libro-aless-lequio-pudo-terminar-escribir.html>

« *...que quiere estimular el **orgullo** nacional y que se extiende a otros ámbitos de la política del nuevo gobierno...* »

²² označenie osoby, ktorá sa nechá manipulovať, prepožičiava sa, aby bola použitá ako predmet výsmechu atď.

(La Vanguardia, Comer, 08/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20221208/8637254/soberania-alimentaria-giorgia-meloni-retorica-proteccionismo.html>

V týchto 2 vyššie uvedených príkladoch je výraz *orgullo* vo význame „hrdosť“. Priradili by sme ich k definícii z DRAE: „*Sentimiento de satisfacción por los logros, capacidades o méritos propios o por algo en lo que una persona se siente concernida*“ (DRAE, b.r.).

*« ...que la izquierda parecía hacerse pequeña a la hora de reivindicarlo con **orgullo**. »*

(La Vanguardia, Opinión, 06/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221206/8635275/izquierda-catalana-miedo-constitucion.html>

Tretí príklad nám demonštruje rovnako tak, ako predchádzajúce 2 významy „s hrdosťou“. Uvádzame ho preto, že spomedzi všetkých analyzovaných kontextov sa najčastejšie vyskytuje s predložkou *con* + *orgullo*.

*« Siempre seréis mi **orgullo**, mi brújula, un ejemplo de lucha, esfuerzo y coraje. »*

(La Vanguardia, Comer, 05/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20221205/8634275/bar-jofama-carta-propietaria-bar-cierra-fondo-buitre.html>

Poslednou ukážkou použitia tohto slova je význam „hrdosť ako osoba“ : „*Persona o cosa que es motivo de orgullo (sentimiento de satisfacción)*“ (DRAE, b.r.).

27. **pantalla**

Pravdepodobne pochádza z katalánskeho *pantalla*, ktoré je kombináciou výrazov *pàmpol* (*pantalla de lámpara*) y *ventalla* (*pantalla de lámpara*) (DRAE, b.r.).

Takisto existuje teória, že výraz *pantalla* je odvodený od slova *pan* vo význame „všetko“ a *thallós*, teda „udržiavanie listov a kvetov v rastlinách, teda niečo, čo udržuje všetko pokope“ (DECEL, b.r.).

« *También se ha vivido un momento curioso, cuando ha aparecido Iker Casillas, exportero del Real Madrid, en **pantalla**.* »

(*La Vanguardia, Gente, 20/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230120/8698730/kings-league-vuelve-joan-laporta-aparece-sorpresa.html>

« *...se quedó gratamente sorprendida al verse en la **pantallas** luminosas de Times Square en Nueva York.*»

(*La Vanguardia, Gente, 25/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221225/8653603/ano-ana-rosa-quintana-cancer-mama-telecinco.html>

V tomto prípade ide o veľmi často užívaný význam a to „obrazovka“/„display“.

« *Están ofreciendo **pantallas** al niño, no le están leyendo en voz alta, le han contestado mal, le han dado un snack calóricamente reprobable, no practican la escucha activa, lo ignoran porque están mirando sus propias **pantallas**.*»

(*La Vanguardia, Opinión, 20/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221220/8651078/comandos-paramaternas.html>

« *¿Qué pasará? ¿Será igual la conexión que a través de las **pantallas**?*»

(*La Vanguardia, Vida, 03/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/cribeo/estilo-de-vida/20230103/8665717/viaja-colombia-conocer-amor-vida-estafan-6000-dolares-euros.html>

Na týchto príkladoch je možné pozorovať metonýmiu - *pantalla* ako „mobilné zariadenie“, či „tablet“, v druhom prípade by mohlo ísť o „internet“, alebo „sociálne siete“.

« *Alley, que además de actriz era productora y guionista, también tuvo presencia en la gran pantalla.* »

(*La Vanguardia, Gente, 06/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221206/8635754/kirstie-alley-series-peliculas-cheers-mira-habla.html>

Slovné spojenie *gran pantalla* sa používa často vo význame „filmové plátno/kinematografia“, atď. Často býva spojený so slovom *estrella* --> *las estrellas de la gran pantalla* (DRAE, b.r.).

28. papel

Výrobu papiera priniesli do Európy Arabi v 10. storočí cez Katalánsko a Taliansko. Podľa Krátkeho etymologického slovníka od Coromina pochádza slovo *papel* z katalánskeho *paper* a ten z latinského *papyrus* tomuto slovu opäť predchádzalo grécke (*pápyros*) (Corominas, 1987).

Slovo *papel* nesie niekoľko rozličných významov v rôznych kontextoch. V našej analýze obsadil 3. priečku najfrekventovanejších katalanizmov v celkovom počte 251 výskytov v skúmanom subkorpuse. Na nasledujúcich príkladoch si ukážeme jeho najčastejšie výskyty:

« *Esta decisión ha dejado fuera de juego a Isabel Preysler, que no tendrá un papel destacado en la boda.* »

(La Vanguardia, Gente, 31/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230131/8722272/son-padrinos-boda-tamara-falco-e-inigo-onieva-mmn.html>

V tomto kontexte sa jedná o „úlohu“/„rolu“ v živote, DRAE tento význam definuje ako: „*Cargo o función que alguien o algo desempeña en alguna situación o en la vida*“ (DRAE, b.r.).

*« El actor estadounidense Jeremy Renner, conocido por su **papel** de Ojo de Halcón en las películas de Marvel... »*

(La Vanguardia, Gente, 26/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230126/8710713/policia-aclara-causa-accidente-jeremy-renner-sufrio-quitanieves-mmn.html>

Slovo *papel* v tomto prípade reprezentuje význam „rola“/„charakter vo filme“. Podľa DRAE ide o: „*Personaje de una obra teatral o cinematográfica que corresponde representar a un actor*“ (DRAE, b.r.).

*« ...admite que el **papel** de un solo uso es mucho más seguro que cualquier táper que traigamos de casa, que puede no estar limpio y contaminar la carne o el pescado que transportemos. »*

(La Vanguardia, Comer, 18/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/tendencias/20230118/8686176/claves-llevar-taper-super-ahora-permitido.html>

Bežný význam slova *papel*, zobrazený v tejto ukážke, je: „*Hoja delgada hecha con pasta de fibras vegetales obtenidas de trapos, madera, paja, etc., molidas, blanqueadas y desleídas en agua, que se hace secar y endurecer por procedimientos especiales*“ (DRAE, b.r.).

« *Me llevó cinco años estudiar estos **papeles** y también tuve que preguntar a los ancianos del pueblo para ver qué recordaban de esa época.* »

(*La Vanguardia, Comer, 02/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230102/8663762/centenaria-fabrica-salsa-soja-busca-revitalizar-pueblo-japones.html>

Výraz *paapel* môže reprezentovať aj dokumenty, tak, ako je tomu v tomto prípade. Podľa DRAE: „*Carta, credencial, titulo, documento o manuscrito de cualquier clase*“ (DRAE, b.r.).

29. paella

Paella je typické valencijské jedlo pripravované z ryže, zeleniny, mäsa a morských plodov na obrovskej panvici. Slovo *paella* pochádza z valencijskeho alebo katalánskeho slova *paella* a to z latinského *patella* (veľká panvica), ktorého koreň slova tvoril základ aj pre *plato, paila* y *pailón* (DECEL, b.r.).

Z vyhľadovaných výsledkov predostrieme dva príklady s rôznym významom:

« *Uno puede quedar con él para disfrutar de una **paella** de marisco...* »

(*La Vanguardia, Comer, 30/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221230/8654494/cenizas-yayo-makinavaja.html>

V prvom príklade ide o *paellu* ako jedlo, podľa DLCat definované ako: „*Plat d'arròs sec amb carn, peix, marisc, llegums, hortalisses i condiments, típic del País Valencià*“²³ (DLCat, b.r.).

« *Sofríe todo junto en una sartén amplia o **paella**.* »

(*La Vanguardia, Comer, 09/12/2022*)

²³ Jedlo z ryže s mäsom, rybami, morskými plodmi, strukovinami, zeleninou a koreninami, typické pre Valenciu

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20221209/8635033/menu-semanal-batch-cooking-semana-12-16-diciembre.html>

Paella v tomto prípade reprezentuje: „*Estri de cuina, de metall, en forma de vas rodó ample i de poca altura, amb un mànec llarg o amb dues nanses petites, que serveix per a fregir i coure viandes*“²⁴ (DLCat, b.r.). DRAE ponúka pre tento prípad oveľa stručnejšiu definíciu: „*Sartén en que se hace la paella*“ (DRAE, b.r.).

30. payés

V slovníku DRAE dostávame k tomuto výrazu stručnú a jasnú definíciu: „*Campesino o campesina de Cataluña o de las islas Baleares*“ (DRAE, b.r.). Naopak katalánsky slovník DLCat nám ponúka hneď niekoľko rôznych charakteristík, napríklad, že môže ísť, okrem iného, aj o „vidiek“, alebo o „obyvateľa vidieku medzi 11.-16. storočím“ (DLCat, b.r.).

Čo sa týka etymologického vývoja, výraz *payés* pochádza z katalánskeho *pagès*, a to zo starolatinského *pagensis* (*habitante de un pago, paisano*) (DRAE, b.r.).

Počas analýzy nášho subkorpusu sa nám podarilo zachytiť toto slovo celkom dva krát:

« ...o incluso con unas mollejas a la brasa o unos huevos de **payés** estrellados con patata trufada y foie. »

(*La Vanguardia, Comer, 11/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/beber/20221211/8626806/vino-semana-can-sala-2008.html>

« ... permitieron romper la pared medieval que restringía a un **payés** o a un artesano a vender solo en los mercados adonde llegara en un tiempo razonable su carro de bueyes. »

²⁴ Kuchynský riad, vyrobený z kovu, vo forme širokej a nízkej okrúhlejšej misy, s dlhou rúčkou alebo s dvoma malými rúčkami, používaný na vyprážanie a varenie jedál

(*La Vanguardia, Opinión, 25/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221225/8657928/garrapatas.html>

31. percha

Slovo *percha* je vyvinuté pôvodne z latinského slova *perŕica* (*pértiga*), z ktorého sa vyvinul taktiež kultizmus *pértiga*. V *perŕica* došlo k obvyklej strate krátkeho *i* v dôsledku synkopy a palatalizácie spoluhláskovej skupiny *-tc-* vyvinutej do *-ch-*, jav, ktorý možno pozorovať vo francúzskom *perche*, ktorý prešiel do katalánskej podoby *perxa*, z ktorej je dnes španielský výraz *percha*.

Slovo *percha* bolo vyhľadané celkom v dvoch rôznych kontextoch:

« *Este 2022 no ha sido menos y, una vez más, el año tendrá como **percha** algunas sentencias que protagonistas del momento nos han dejado ya para los anales de la semántica.* »

(*La Vanguardia, Gente, 21/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221221/8653029/frases-2022-tamara-falco-messi-shakira-ortega-cano.html>

« *...incluyendo un sofá cómodo, una mesa, sillas, un burro con doce **perchas** para colgar sus trajes...* »

(*La Vanguardia, Gente, 24/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230124/8704868/isabel-pantoja-lista-gira-estados-unidos-obtener-visado-trabajo-mmn.html>

32. perol

Slovo pôvodom z katalánskeho *perol*, zdrobneniny katalánskeho nárečového *pér*, ktoré pochádza z galského **parion* (ekvivalent waleského *pair*) (Corominas, 1987).

Ide o „kotel na varenie“ a toto slovo konkrétne nachádzame v kulinárskom kontexte:

« „Avui tenim” era su oración inicial y seguidamente aparecían los mar y montaña, el pollo con nabos, la butifarra de **perol** con judías del ganxet...»

(*La Vanguardia, Opinión, 25/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/opinion/20221225/8657080/cocinas-celebrities.html>

33. porche

Slovo *porche* („prístrešok pri vchode do budovy“) pochádza z katalánskeho *porxe*. Toto slovo sa vyvinulo pôvodne z latinského *porticus* (*pórtico*) odvodeného od *porta* (*puerta*) (DECEL, b.r.).

Slovník DLCat nám ponúka veľmi stručnú definíciu: „*Porxo*“²⁵ (DLCat, b.r.). Naopak DRAE uvádza dve definície: „1. *Espacio cubierto adosado a la fachada de un edificio. 2. Espacio alto y por lo común enlosado que hay delante de algunos templos y palacios*“ (DRAE, b.r.).

Vo výsledkoch vyhľadávania sme našli celkom 1 výskyt tohto slova:

« ...cuando unos jóvenes nacidos en la ciudad pero de padres marroquíes y musulmanes me afearon que autorizara la presencia de un pesebre en el **porche** consistorial. »

(*La Vanguardia, Opinión, 28/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221228/8660314/pesebre-casa.html>

34. pota

DRAE uvádza, že ide o katalanizmus, totiž že toto slovo pochádza z katalánskeho *pota* (*pata*) (DRAE, b.r.).

²⁵ veranda

V DLCat nachádzame, okrem iného, všeobecnú definíciu, ktorá nám poslúžila pri našej analýze, konkrétne: „*Nom donat a cadascuna de les extremitats locomotores de qualsevol animal*“²⁶ (DLCat, b.r.).

Celkom boli nájdené 2 výskyty v našom subkorpuse, ktoré v oboch prípadoch tvoria súčasť pomenovania *cap i pota*, čo je typické katalánske jedlo, ktoré je tvorené z vrchnej časti (často hlavy) a dolných končatín (*pata*) hovädzieho alebo iného mäsa:

« ...y se conforman comiendo garbanzos estofados, *cap i pota* o habitas con chipirones y una foto del cabezón de Juanito en algo así como un altar improvisado... »

(*La Vanguardia, Comer, 22/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20221222/8654231/pinocho-boqueria-juanito-joan-bayen-perez.html>

« No se pierdan la *cap i pota* con un sutil escabeche antes de pasar a los postres... »

(*La Vanguardia, Comer, 10/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/sitios/20221210/8637116/suru-bar-mercado-ninot.html>

35. prensa

Slovo *prensa* pochádza z katalánskeho *premsa* („stroj na kompresiu“) a to pochádza z *prems* („stisnutý“, „zovretý“). Katalánsky výraz pochádza z latinského *premere* („stláčať“).

V našej analýze toto slovo obsadilo 2. priečku zhl'adiska počtu výskytov. Pre obsiahlosť uvádzame len niekoľko ukážok:

« *La prensa* derechista de Madrid, de la más extrema a la supuestamente liberal, le describe como la encarnación del mal. »

²⁶ Názov pridelený každej končatine akéhokoľvek zvierat'a

(La Vanguardia, Opinión, 30/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230130/8717888/okupa-asesina.html>

« Pero este caso de hace dos meses mereció artículos en la **prensa** china...»

(La Vanguardia, Opinión, 24/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221224/8657051/te-toca-loteria.html>

Najčastejším kontextom bola práve „tlač ako publikácia“, inými slovami „*Conjunto o generalidad de las publicaciones periódicas y especialmente las diarias*“ (DRAE, b.r.).

« La pareja está tratando de consolidar su relación y lo hacen poniendo tierra de por medio con España, donde la **prensa** está pendiente de cada uno de sus movimientos. »

(La Vanguardia, Gente, 29/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230129/8717940/romantica-cita-laura-escanes-alvaro-luna-paradisiaca-playa-maldivas.html>

Na tomto príklade možno pozorovať prenesený význam - „tlač ako ľudia“: „*Conjunto de personas dedicadas al periodismo*“ (DRAE, b.r.).

« Sus uvas se cosecharon a mano y se prensaron en una histórica **prensa** vertical cuadrada de madera de 1895 proveniente de Francia... »

(La Vanguardia, Comer, 11/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/comer/beber/20221211/8626806/vino-semana-can-sala-2008.html>

V tejto ukážke ide o "lis" a korešponduje s definíciou: „*Máquina que sirve para comprimir, cuya forma varía según los usos a que se aplica*“ (DRAE, b.r.).

36. rape

Tento výraz pomenúva, okrem iného, špecifickú rybu, veľmi žiadanú v gastronómii, čerta morského. Pochádza z katalánskeho výrazu *rap* a to z latinského *rapum* (DRAE, b.r.).

V našom subkorpuse boli nájdené tri výskyty v kategórii *Comer*:

« ...prefiere acompañarlo con un **rape** a la plancha, mientras que el director técnico se decanta por una codorniz con un suave escabeche. »

(*La Vanguardia, Comer, 18/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/beber/20221218/8629771/vino-semana-siberia-2012-juve-camps.html>

« ... anguila a la brasa con hígado de **rape** y puré de manzana... »

(*La Vanguardia, Comer, 09/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/sitios/20230109/8668658/umiko-mudanza-perder-personalidad.html>

« ... y la cola de **rape** para el plato principal y pieza más importante del concurso. »

(*La Vanguardia, Comer, 24/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230124/8704696/chef-danes-brian-mark-hansen-gana-prestigioso-premio-bocuse-d-or.html>

37. reloj

Zo starokatalánskeho *relotge*, to z latinského *horologium* („presýpacie hodiny“, „slnčné hodiny“) a tomu predchádzalo grécke *ὠρολόγιον hōrológion* (DRAE, b.r.).

Slovo *relotge* bolo adaptované na **reloje, relojes* v množnom čísle, z ktorého bol extrahovaný singulár *reloj* (Corominas, 1987).

Výraz *reloj* sa v našej skúmanej vzorke našiel celkom 57 krát. Predostrieme preto len zopár príkladov:

« *Los científicos han situado el **reloj** del fin del mundo... »*

(La Vanguardia, Opinión, 28/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230128/8713898/putin-hitler.html>

« *Las manecillas del **reloj** marchando hacia atrás. »*

(La Vanguardia, Opinión, 25/12/2022)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221225/8657931/pura-nostalgia.html>

« *...que tiene que trabajar contra **reloj** para metabolizar los excesos de comida y bebida. »*

(La Vanguardia, Comer, 19/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20230119/8687190/como-volver-rutina-saludable-excesos-navidenos-brl.html>

38. **retal**

Slovo *retal* („výstrižok alebo kúsok, ktorý zostal po odrezaní kusu látky, papiera alebo akéhokoľvek iného materiálu“) je výpožičkou katalánskeho *retall*, ktoré má rovnaký význam. Katalánske slovo *retall* je odvodené od slovesa *retallar* (DECEL, b.r.). Corominas taktiež tvrdí, že súdiac podľa fonetického vývoja, španielčina musela prevziať tento výraz z okcitánsko-katalánskeho *reptar* (Corominas, 1987).

Tento výraz bol v našom subkorpuse zachytený celkom 2 krát a tu sú jeho výsledky hľadania:

« *...unos cuantos **retales** de periódicos y enviando las crónicas por télex. »*

(La Vanguardia, Opinión, 18/01/2023)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230118/8689901/variantes-revolucionarias.html>

«...con una amplia gama de **retales**, como el monstruo de Mary Shelley... »

(*La Vanguardia, Opinión, 24/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221224/8657079/coalicion-resistente-2.html>

39. **retrete**

Slovo *retrete* pravdepodobne pochádza z katalánskeho alebo provensálskeho *retret* s významom „toaleta“ (DECEL, b.r.).

Výsledky hľadania sú v nasledujúcich dvoch kontextoch:

«...sin ahorrar imágenes de las idas y venidas por su casa y de sus visitas al **retrete**... »

(*La Vanguardia, Opinión, 19/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221219/8649294/stalin-varsovia.html>

«...y lo que sucedía en el estómago del comensal postrado horas después en el **retrete** no era de su incumbencia... »

(*La Vanguardia, Comer, 20/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/recetas/20221220/8645773/digestion-menus-alta-cocina.html>

40. **sor**

Slovo *sor* („sestra“, „mníška“), ktoré sa v súčasnosti používa len v náboženskej sfére, príčinou haplologie táto skrátene verzia pochádza z latinského *soror*, ktoré pochádza z indoeurópskeho **swesor-*. Treba poznamenať, že slovo *sor* nepochádza priamo z latinčiny, ale je prevzaté z katalánčiny od rovnímenného *sor* (DECEL, b.r.; DRAE, b.r.).

Pri analýze subkorpusu boli nájdené celkom 2 výskyty v rovnakom článku a ide o náboženský kontext:

«... cuya fundadora, la psicopedagoga togolesa **sor** Odile... »

«En Konta los milagros existen y los firman Roger, Sara, Joan, Inés, Lluís... y **sor** Odile y su virgen negra. »

(*La Vanguardia, Opinión, 07/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20230107/8669119/milagro-virgen-negra.html>

41. tirabeque

Podľa DLCat ide o špeciálnu odrodu hrášku a toto slovo je popisované ako: „*Varietat de pesolera, de la família de les papilionàcies (Pisum sativum var macrocarpum), de flors violades i solitàries, llegums comprimits i llavors brunenques comestibles*“²⁷ (DLCat, b.r.).

Etymologicky bol tento výraz prevzatý z katalánskeho *tirabec* a ten zložený zo slov *tirar* a *bec* (DRAE, b.r.; DLCat, b.r.).

Predostierame príklad použitia slova v nájdenom kontexte:

« *Esas mollejas de cordero al ajillo con yema de huevo, apionabo y **tirabeques**; esos sesitos de cordero rebozados con mayonesa de lima y cebolleta...* »

(*La Vanguardia, Comer, 15/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/sitios/20221215/8643483/restaurante-el-lince-madrid-javi-estevez.html>

²⁷ Odroda hrachu, z čeľade papilionaceae (*Pisum sativum* var *macrocarpum*), s fialovými a osamelými kvetmi, lisovanými strukovinami a jedlými hnedými semenami

42. ventresca

Slovo *ventresca* je výpožička z katalánskeho *ventresca* a to z vulgárneho latinského **ventrisca* (DECEL, b.r.).

Katalánsky slovník DLCat ponúka hneď dve definície: „1. *Nom donat a la part ventral dels peixos.* 2. *Cansalada prima de sota el ventre del porc*“²⁸ (DLCat, b.r.).

Slovo *ventresca* sa vzťahuje na časť ryby, ktorá pokrýva brucho. Obzvlášť sa cení brucho tuniaka a najmä tuniaka *bonito*, veľmi šťavnaté časti, ktoré sú špeciálne upravené zavárané s olivovým olejom (DECEL, b.r.).

Bolo nájdených celkom 7 výskytov v analyzovanom subkorpuse, v kategórii *Comer* a tu sú niektoré z nich:

« ...como el jalapeño, la **ventresca** de atún con emulsión de piñones, el steak tartar... »

(*La Vanguardia, Comer, 28/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/sitios/20230128/8713899/mont-bar-cocina-lujo-bar-esquina-cristina-jolonch.html>

« '**Ventresca** madurada', una creación del chef Máximo Benagues, fue la receta ganadora de la pasada edición del certamen. »

(*La Vanguardia, Comer, 25/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/al-dia/20230125/8708248/bocadillo-autor-pais-restaurant-marbella-madrid-fusion.html>

« ...la copa de Gala con su carpaccio de **ventresca** de atún Balfegó, aceite de oliva y parmesano.»

(*La Vanguardia, Comer, 14/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/20221214/8643016/6-restaurantes-barcelona-probar-cava-espumoso-vallformosa-gala-momento-tapa-limitado-brl.html>

²⁸ 1. Názov ventrálnej časti ryby. 2. Tenká slanina spod brucha prasťa

43. viaje

Slovo *viaje* má koncovku *-aje*, ktorú nájdeme v mnohých slovách, prichádzajúcich z francúzštiny (*chantaje, tatuaje, sabotaje...*). Výraz *viaje* avšak nepochádza z francúzštiny, ale z katalánskeho *viatge*. Katalánske slovo je zas z latinského *viaticum*, ktoré nám dalo *viático* a pochádza z *via* („cesta“) (DECEL, b.r.).

Tento výraz, ktorý popisujeme na záver, sa paradoxne umiestnil na prvej priečke v počte výskytov (266) v našom subkorpuse. Často sa spája s inými slovami a tvorí tak nové významy. V nasledujúcich ukázkach si predstavíme niektoré z nich:

« *Muchas personas van en coche a comprar y planificando bien podrán hacerlo todo en un **viaje**, con el ahorro de energía y recursos que ello supone.*»

(*La Vanguardia, Comer, 16/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/comer/materia-primaria/20230116/8681148/alimentos-baratos-nutritivos-cuesta-enero.html>

V tomto prípade ide o „*Acción y efecto de viajar*“ (DRAE, b.r.).

« *Mario Vargas Llosa se va de **viaje** con su hijo...*»

(*La Vanguardia, Gente, 31/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20221231/8664315/mario-vargas-llosa-viaje-hijo-ruptura-isabel-preysler.html>

Viaje sa často viaže na spojenie *irse de*, ako možno vidieť aj v uvedenom prípade.

« *El **viaje** no siempre fue fácil, pero he salido de él más fuerte y llena de más amor de lo que jamás creí posible*“, reconocía la artista, que ha logrado recuperar la ilusión tras el breve romance...»

(*La Vanguardia, Gente, 28/01/2023*)

<https://www.lavanguardia.com/gente/20230128/8715996/rita-ora-revela-dado-quiero-taika-waititi-ceremonia-privada.html>

Viaje reprezentuje v tomto prípade cestu v prenesenom význame.

« ...por uno de esos sueños profundos que se desatan en algunos **viajes** de metro o tren...»

(*La Vanguardia, Opinión, 30/12/2022*)

<https://www.lavanguardia.com/opinion/20221230/8662850/amabilidad-locos.html>

Ak ide o cestu metrom alebo vlakom, priradili by sme to v definícii:
„*Traslado que se hace de una parte a otra por aire, mar o tierra*“ (DRAE, b.r.).

5. Záver

Jazyk ako taký je živý element, ktorý sa stále vyvíja, mení a je ovplyvňovaný nespočetným množstvom faktorov. V prípade, že na jednom území koexistujú dva jazyky, dochádza k vzájomnému ovplyvňovaniu a, v určitom zmysle, k prenikaniu určitých črt na rôznych jazykových úrovniach z jedného jazyka do druhého. To podnecuje k vzniku nových slov, slovných väzieb, fonetických, či morfosyntaktických vlastností v danom jazyku, ktoré sa následne stávajú hodnotným predmetom lingvistickej analýzy.

Naša práca popisovala koexistenciu dvoch jazykov, konkrétne španielčiny a katalánčiny od histórie po súčasnosť, ich spoločné rysy a rozdielnosti. Nemenej dôležitou súčasťou bolo definovanie mechanizmov, ktoré priamo vplyvajú na rôzne jazykové roviny a podnecujú k zmenám. Takisto bolo potrebné charakterizovať všeobecné fonetické, morfosyntaktické a lexikálne vlastnosti katalanizmov pre následnú možnosť rozboru.

V praktickej časti sme sa bližšie venovali lexikálnej rovine a analýza mala podobu 2 prípadových štúdií. Prvá prípadová štúdia skúmala javy, ktoré sú považované za súčasné interferencie katalanizmov v španielskom jazyku. Druhá prípadová štúdia popisovala v skúmanom vzorku prítomnosť slov, ktoré sú tradične považované za katalanizmy.

My sme sa v práci pokúsili ukázať, či katalanizmy prenikli do novinárskeho jazyka a kvalifikovať ich. Zároveň tak čitateľovi poskytnúť obraz nielen o tom, ktoré slová sa medzi katalanizmy radia, ale aj o ich konkrétnom použití.

Čo sa týka skúmaného vzorku korpusu periodika *La Vanguardia*, u autorov článkov nebolo identifikované, či ide o monolingvných alebo bilingvných hovoriacich. Je však nepravdepodobné, že by redakcia pozostávala len z jednej alebo druhej skupiny. Predpokladáme preto, že ide o zmes monolingvistov a bilingvistov.

Skutočnosť, že v skúmanom korpuse boli nájdené aj výrazy charakterizované ako súčasné interferencie katalanizmov podporuje našu hypotézu, že takéto slová prenikajú aj do publicistického štýlu. Možno tvrdiť, že téma

katalanizmov nie je fenoménom len v hovorenom prejave, ale preniká aj do toho písomného.

Je potrebné zmieniť, že táto práca by mohla byť začiatkom hlbšieho skúmania jazykových interferencií v katalánsko-španielskom smere v písaných publicistických textoch. Vzhľadom na predpoklady tejto práce bol však výber a rozsah informácií značne obmedzený. To, čo bolo v našej práci rozoberané, nezahŕňa všetko, čo by sa o tejto téme dalo povedať.

Resumé

Diplomová práca rozoberá dva jazyky v kontakte, konkrétne španielsky a katalánsky jazyk s upriamením na vplyv katalánčiny na španielčinu.

Na začiatku načrtávame pojmy, ktoré vymedzujú rámec práce. Koncepty, ako sú jazyky v kontakte, bilingvizmus, diglosia, či interferencia, vnímame ako kľúčové pre následné spracovanie skúmaných javov.

Aby sme porozumeli fenoménu jazykového kontaktu medzi španielčinou a katalánčinou v druhej kapitole rozoberáme historický priebeh koexistencie španielčiny a katalánčiny. Zaoberáme sa tiež politickým a sociálnym spolužitím oboch jazykov. Vzájomný jazykový kontakt sa rôzne vyvíjal a menil až do 18. storočia, kedy bolo zásadným medzníkom prijatie dekrétu Nueva Planta. Po smrti Francisca Franca sa katalánčina stáva kooficiálnym jazykom v Katalánsku, vo Valencii a na Baleárskych ostrovoch.

Úlohou tejto práce je, okrem iného, charakterizovať a popísať vzájomné ovplyvňovanie španielskeho a katalánskeho jazyka, preto stručne zhrňujeme najdôležitejšie črty vývoja týchto jazykov. Overujeme, že ako z genealogického, tak z typologického hľadiska sú si veľmi blízke a keďže sú z rovnakej jazykovej rodiny, dochádza k častým interferenciám.

Tretia kapitola tiež popisuje formy jazykového kontaktu v španielčine katalánsky hovoriacich komunit, mechanizmy jazykovej interferencie a krátko definuje špecifiká katalanizmov na 3 jazykových úrovniach: fonetickej, morfosyntactickej a lexikálnej. Táto kapitola slúži ako odrazový mostík k našej analýze v praktickej časti.

Následne popisujeme zvolený postup pri tvorbe dvoch prípadových štúdií, kde v prvej analyzujeme katalanizmy ako súčasné interferencie v španielskom jazyku. Druhá, obsiahlejšia, prípadová štúdia obsahuje rozbor katalanizmov ako historicky pochádzajúcich slov z katalánskeho jazyka. Záujmom práce bolo dokázať, či sa v písomnom publicistickom prejave katalanizmy vyskytujú a charakterizovať, prečo ide v daných prípadoch o výrazy, považované za katalanizmy.

Resumen

La tesis aborda dos lenguas en contacto, concretamente, el español y el catalán, centrándose en la influencia del catalán en el español.

Al principio, esbozamos los términos que definen el alcance del trabajo. Vemos conceptos como lenguas en contacto, bilingüismo, diglosia o interferencia como claves para el posterior tratamiento de los fenómenos investigados.

Para comprender el fenómeno del contacto lingüístico entre el castellano y el catalán, en el segundo capítulo analizamos el proceso histórico de la convivencia del castellano y el catalán. También nos ocupamos de la convivencia política y social de ambas lenguas. El contacto lingüístico mutuo se desarrolló y cambió de diferentes maneras hasta el siglo XVIII, cuando, como un hito crucial, se aceptó el decreto de Nueva Planta. Tras la muerte de Francisco Franco, el catalán se convierte en lengua cooficial en Cataluña, Valencia y Baleares.

La tarea de este trabajo es, entre otras cosas, caracterizar y describir la influencia mutua de las lenguas castellana y catalana, por lo que resumimos brevemente los rasgos más importantes del desarrollo de estas lenguas. Comprobamos que tanto desde el punto de vista genealógico como tipológico son muy cercanos y al ser de la misma familia lingüística hay frecuentes interferencias.

El tercer capítulo también describe las formas de contacto lingüístico en español de las comunidades catalanohablantes, los mecanismos de interferencia lingüística y define brevemente las especificidades de los catalanismos en 3 niveles lingüísticos: fonético, morfosintáctico y léxico. Este capítulo sirve de puente crucial para nuestro análisis en la parte práctica.

Posteriormente, describimos el procedimiento elegido para la elaboración de dos casos de estudio, donde en el primero analizamos los catalanismos como interferencias contemporáneas en la lengua española. El segundo estudio de caso, más amplio, contiene un análisis de los catalanismos como palabras históricamente originarias de la lengua catalana. El interés del trabajo fue comprobar si en el discurso periodístico escrito se presentan catalanismos y caracterizar por qué en los casos concretos las expresiones se consideran catalanismos.

6. Bibliografía

6.1 Knižné zdroje

Badia i Margarit, A. M. (1981). *Peculiaridades del uso del castellano en las tierras de lengua catalana*. En: Actas del I Simposio para profesores de lengua y literatura españolas. Madrid: Castalia. s 11–31.

Blas Arroyo, J. L. (1993). *La interferencia lingüística en Valencia (dirección catalán–castellano): estudio sociolingüístico*. Valencia: Publicacions de la Universitat Jaume I.

Blas Arroyo, J. L. (2004). *El español actual en las comunidades del ámbito lingüístico catalán*. En Cano Aguilar, Rafael (coord.): Historia de la Lengua Española, Vol II, Barcelona, Ariel. s. 1065-1086

Breton, R., & Mazoyer, K. (2007). *Atlas jazyků světa: Soužití v křehké rovnováze*. Albatros.

Ferguson, Ch. A. (1959). *Diglossia*. WORD, s. 325–340.

Ferrando i Francès, A., & Nicolás Amorós, M. (2011). *Història de la llengua catalana* (Nova edició revisada i ampliada). Editorial UOC, s. 30-37.

Fishman, J. (1967). *Bilingualism with and without Diglossia: Diglossia with and without Bilingualism*. Journal of Social Issues 23, s. 29–38.

Gutiérrez-Rexach, J. (2016). *Enciclopedia de Lingüística Hispánica*. Abingdon: Routledge.

Kailuweit, R. (1996). *El castellano de Barcelona en torno a 1800. La formación de un dialecto terciario*. Madrid: Arco Libros.

López García, Á. (2009). *La lengua común en la España plurilingüe*. Frankfurt am Main / Madrid: Vervuert / Iberoamericana.

Medina López, J. (2002). *Lenguas en contacto*. Madrid: Arco Libros, s. 11.

- Metzeltin, M. (2004). *Las lenguas románicas estándar. Historia de su formación y su uso*. Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.
- Montrul, S. (2013). *El bilingüismo en el mundo hispanohablante*. Oxford: John Wiley & Sons, Inc.
- Moreno Cabrera, J. C. (1996). *Las lenguas del mundo, en Carlos Martín Vide, Elementos de lingüística*. Barcelona: Octaedro. s. 30-36
- Moreno-Fernández, F., & Caravedo, R. (2023). Dialectología hispánica. The Routledge Handbook of Spanish Dialectology. Oxon: Routledge.
- Payrató, L. (1985). *La interferència lingüística : comentaris i exemples català-castellà*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Pradilla Cardona, M. À. (2021). *De llengua i societat: De la proposta fabriana a la reforma normativa de l'IEC*. Institut d'Estudis Catalans.
- Quirós, M. A. (1984). Origen y Formacion de la lengua catalana. s. 57-74.
- Romaine, S. (1995). *Bilingualism*. Oxford, Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.
- Rotaetxe Amusategi, K. (1990). *Sociolingüística*. Madrid: Editorial Sintesis.
- Ruiz Sanpascual, F., Sanz, R., & Solé i Camardons, J. (1996). *Història social i política de la llengua catalana*. Tres i Quatre.
- Sinner, C. (2004). *El castellano de Cataluña. Estudio empírico de aspectos léxicos, morfosintácticos, pragmáticos y metalingüísticos*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Sinner, C., & Wesch, A. (2008). *El castellano en las tierras de habla catalana*. Frankfurt am Main / Madrid: Vervuert / Iberoamericana.
- Vallverdú, F. (1972). *Ensayos sobre bilingüismo*. Barcelona: Ariel.
- Wei, L. (2000). *The Bilingualism Reader*. London: Routledge.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact*. The Hague: Mouton. s. 1.
- Weinreich, U. (1974). *Languages in Contact: Findings and Problems*. Paris: Mouton.

Wesch, A. (2008). *Mujeres de hacer faenas que limpian racholas: sobre algunos catalanismos léxicos*. En: Carsten Sinner / Andreas Wesch (eds.): *El castellano en las tierras de habla catalana*. Frankfurt am Main / Madrid: Vervuert / Iberoamericana. s. 57–64.

6.2 Články

Corriente, F. (1997, január 1). *Arabismos del catalán y otras voces de origen semítico o medio-oriental*. Universidad de Zaragoza. <https://www.uco.es/ucopress/ojs/index.php/edna/article/view/8324>

Čermák, P., & Kořátková, A. (2020). *Diskuse o normě katalánštiny v kontextu aktuální jazykové situace ve Španělsku*. Praha / Castellón.

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. (2018). Pompeu Fabra. Una lengua completa.

https://llengua.gencat.cat/web/.content/temes/Any_Fabra_2018/documents/exposicioP_F_2D_baixa_ES.pdf

Duarte y Montserrat, C. (1985). *La interferència lingüística*. *Revista de Llengua i dret*. <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/1467>

Molina García, M. J. (2003). *Fundamentos teóricos de la educación bilingüe*. Granada: Universidad de Granada.

https://www.researchgate.net/publication/44318166_Fundamentos_teoricos_de_la_educacion_bilingue

Sinner, C., & Wieland, K. (2017). *El catalán hablado y problemas de la normalización de la lengua catalana: avances y obstáculos en la normalización*.

<https://core.ac.uk/outputs/304708940>

Vallverdú, F. (1985). *La lengua catalana: su historia y su presente desde una perspectiva sociolingüística*. Madrid: Iberoamericana Editorial Vervuert, 24-37. <https://www.jstor.org/stable/41670953>

6.3 Internetové zdroje

Breva-Claramonte, M. (b.r.). *Lorenzo Hervás (1735-1809) y la tipología lingüística moderna*. Universidad de Deusto. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.

https://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/lorenzo-hervs-17351809-y-la-tipologa-lingstica-moderna-0/html/01d0d588-82b2-11df-acc7-002185ce6064_2.html

Climent de Benito, J. (b.r.). *Constitución de los primitivos romances peninsulares. Surgimiento y expansión del romance castellano*. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.

https://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/constitucion-de-los-primitivos-romances-peninsulares-surgimiento-y-expansion-del-romance-castellano--0/html/00f499d8-82b2-11df-acc7-002185ce6064_2.html

Constitución Española. (modificado 2011). Boletín oficial del estado.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/1978/BOE-A-1978-31229-consolidado.pdf>

de Borja Moll, F. (b.r.). *Resumen de la conferencia. El Castellano y el Catalán Comparados*. Centro Virtual Cervantes.

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/aepe/pdf/boletin_18_10_78/boletin_18_10_78_06.pdf

Generalitat de Catalunya. Lengua catalana: Marco legal. (2017, január 26).

<https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/marc-legal/>

Generalitat de Catalunya. Lengua catalana: Orígenes e historia. (2019, september 20). <https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/origens-i-historia/>

- Ley 7/1983, de 18 de abril, de normalización lingüística en Cataluña.*, Pub. L. No. 7/1983 (1983). <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1983-13658>
- Nebeská, I. (2017). *Bilingvismus*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.
<https://www.czechency.org/slovník/BILINGVISMUS#interference>
- Večerka, R. (2017). *Dvojjazyčnost*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.
<https://www.czechency.org/slovník/DVOJAZY%C4%8CNOST>
- Nekvapil, J., Karlík, P., Nekula, M., & Pleskalová, J. (2017). *Diglosie*. In *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. Brno: Masarykova univerzita.
<https://www.czechency.org/slovník/DIGLOSIE>
- Real Decreto 2092/1978, de 23 de junio, por el que se regula la incorporación de la Lengua catalana al sistema de enseñanza en Cataluña.* (1978)
<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1978-22729>
- DRAE. (b.r.). *Diccionario de la lengua española* - Real Academia Española.
<https://www.rae.es/>
- Sinner, C. (2008). *Castellano y catalán en contacto: oralidad y contextos informales*. Leipzig.
<https://core.ac.uk/download/pdf/11502648.pdf>
- Spain. (2022). In *The World Factbook*. Central Intelligence Agency.
<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/spain>
- La Vanguardia (b.r.). online periodikum. *La Vanguardia Ediciones*, SLU.
<https://www.lavanguardia.com/>

6.4 Slovníky

Corominas, J. (1987). *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*.
Madrid: Editorial Gredos.

DECEL. (b.r.). *Diccionario Etimológico Castellano En Línea*.

<http://etimologias.dechile.net/>

DLCat. (b.r.). *Gran Diccionari de la lengua catalana* - Online portál Grup
Enciclopèdia.

<https://www.diccionari.cat/>

Diccionaris.cat. (b.r.). Online portál Larousse Editorial.

<https://www.diccionaris.cat/>

DRAE. (b.r.). *Diccionario de la lengua española* - Real Academia Española.

<https://www.rae.es/>

6.5 Obrázky

Generalitat de Catalunya. <https://llengua.gencat.cat/es/el-catala/origens-i-historia/>